

Històries Vives del Segrià

10È I 11È PREMI
RELATS CURTS
SEGRIÀ 2023 2024

4T I 5È PREMI
RECITACIÓ POÈTICA
SEGRIÀ 2022 2023

C
SEGRIÀ
Cultura

Consell Comarcal
del Segrià

NÚRIA FONOLL VERGÉS, NEUS MARTÍNEZ CASTELLNOU,
MONTSE MILAN MOLINÉ, ISABEL BELLET ORONICH, JOEL
FALCÓ SALLA, MARTA MORELL CAÑIZARES, NÚRIA MATEU
ALMACELLES, NÚRIA VISA REÑÉ, MAGDA BEÀ SEBASTIÀ,
JAUME BALCELLS PALOU, ALBA REÑÉ TEULÉ,
MIREIA ALDABÓ PÉREZ

Històries vives del Segrià

Pròleg
d'ÀLVARO BOQUÉ MIARNAU

Treballs guardonats al 10è i 11è Premi de Relats Curts
del Consell Comarcal del Segrià, 2023 i 2024

4t i 5è Premi de Recitació Poètica del Segrià, 2022 i 2023

Agraïments a totes les persones participants i, molt especialment, al jurat del 10è i 11è Premi de Relats Curts del Segrià per la seva amable diligència i col·laboració: Marta Alòs, escriptora; Montse Sanjuan, escriptora; Alba Garrote i Anna Barrull, tècniques del Consorci per a la Normalització Lingüística al Consell Comarcal del Segrià; Josepa Sopeña, guanyadora de l'edició 2022; Núria Fonoll, guanyadora de l'edició 2023, i Àlvaro Boqué, cap de l'Àrea de Cultura del Consell Comarcal del Segrià.

Agraïment destacat a l'Escola d'Art Leandre Cristòfol de Lleida, especialment a Carles Porta, coordinador, Carme Villafranca, professora, i als alumnes del Cicle d'Il·lustració per la seva participació i excel·lent treball en els dibuixos que acompanyen els poemes, els relats guanyadors i finalistes i la coberta d'aquesta edició feta per l'alumne Pol Eroles Palacios. Agraïm també la participació en les il·lustracions de dos alumnes de l'Aula Creativa, Projecte d'Integració amb alumnes amb diversitat funcional.

© dels textos: Núria Fonoll Vergés, Neus Martínez Castellnou, Montse Milan Moliné, Isabel Bellet Oronich, Joel Falcó Salla, Marta Morell Cañizares, Núria Mateu Almacelles, Núria Visa Reñé, Magda Beà Sebastià, Jaume Balcells Palou, Alba Reñé Teulé i Mireia Aldabó Pérez, 2024

© de les il·lustracions: Blanca Collado Garcia, Paula Murillo Pérez, Judit Sunyer Martín, Pol Eroles Palacios, Marc Bossa Jiménez, Janira Duran Vidalmorgó, Alba Lafuente Mendez, "Mars", Ariadna Gil Muñoz, "Daniwis24", "Dal", Adrián Mendez, Marta Clariana i Razvan Vranceanu, 2024

© disseny de la coberta: Il·lustració "Les arrels" de Pol Eroles Palacios i La Tipo, 2024
Coordinació de les il·lustracions: Carles Porta, Escola Leandre Cristòfol de Lleida, 2024

© del pròleg: Àlvaro Boqué Miarnau, 2024

© d'aquesta edició: Consell Comarcal del Segrià, 2024

Primera edició: desembre de 2024

DL: L 735-2024

Imprès a Arts Gràfiques Bobalà, S L.

www.bobala.cat

✦ imprès a **Lleida** ✦

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només es pot fer amb l'autorització dels seus titulars, llevat de l'excepció prevista per la llei. Adreceu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos, <www.cedro.org>) si necessiteu fotocopiar, escanejar o fer còpies digitals de fragments d'aquesta obra.

SUMARI

Pròleg	7
<i>Recels de primavera</i> , Núria Fonoll Vergés.....	9
(Obra guanyadora del Primer Premi de Relats Curts 2023)	
Il·lustració de Blanca Collado Garcia	
<i>L'alè que us manté dempeus</i> , Neus Martínez Castellnou	15
(Obra guanyadora de l'Accèssit Premi de Relats Curts 2023)	
Il·lustració de Paula Murillo Pérez	
<i>Gènesi</i> , Montse Milan Moliné	23
Il·lustració de Judit Sunyer Martín	
<i>Orígens</i> , Isabel Bellet Oronich	31
Il·lustració de Pol Eroles Palacios	
<i>Memòria</i> , Joel Falcó Salla	41
Il·lustració de Marc Bossa Jiménez	
<i>Les finestres de l'Amèlia</i> , Marta Morell Cañizares.....	47
Il·lustració de Janira Duran Vidalmorgó	
<i>El terme</i> , Núria Mateu Almacelles.....	57
(Obra guanyadora del Primer Premi de Relats Curts 2024)	
Il·lustració d'Alba Lafuente Mendez	
<i>2 de març</i> , Núria Visa Reñé	61
(Obra guanyadora de l'Accèssit Premi de Relats Curts 2024)	
Il·lustració de "Mars"	
<i>Es pot estimar un arbre?</i> , Isabel Bellet Oronich	69
Il·lustració d'Ariadna Gil Muñoz	

<i>Pedra o asfalt</i> , Magda Beà Sebastià	79
Il·lustració de “Daniwis24”	
<i>Un altre plat a taula</i> , Jaume Balcells Palou	87
Il·lustració de “Dal”	
<i>Necessito</i> , Alba Reñé Teulé	95
(Premi del Jurat al millor poema original 2022)	
Il·lustració d’Adrián Mendez i Marta Clariana	
<i>Puntes</i> , Mireia Aldabó Pérez	99
(Premi del Jurat al millor poema original 2023)	
Il·lustració de Razvan Vranceanu	

Pròleg

Des del Consell Comarcal, us presentem amb il·lusió el setè volum de la publicació *Històries Vives del Segrià*. Aquesta obra és un compendi de les obres guanyadores i finalistes dels premis que organitza l'Àrea de Cultura del Consell Comarcal del Segrià, els textos van acompanyats d'il·lustracions fetes per alumnes de l'Escola Leandre Cristòfol.

El Segrià, amb els seus paisatges, les seves tradicions i la seva gent, ha estat l'escenari ideal per a aquests relats que, sens dubte, us captivaran. A cada pàgina d'aquest llibre, trobareu una nova finestra a les emocions, als records i als racons que conformen l'essència de la nostra comarca. Les històries que hi trobareu no només són un reflex de la vida al Segrià, sinó també una mostra de la força de la nostra cultura literària.

El Premi de Relats Curts i el Premi de Recitació Poètica se celebren cada any, són un espai on les veus i les paraules poden brillar i compartir la seva visió amb tota la comunitat. Per això, vull expressar el meu agraïment a tots els participants per la seva dedicació i esforç i felicitar els guanyadors i finalistes que, amb les seves creacions, han fet possible aquesta publicació.

Com a cap de l'Àrea de Cultura del Consell Comarcal del Segrià, vull animar-vos a participar en les properes edicions dels nostres certàmens. Tant si teniu una història per explicar en forma de relat curt com si voleu expressar-vos a través de la poesia, us convido a fer sentir la vostra veu i a formar part d'aquesta tradició literària que ens uneix i ens enriqueix.

Gaudiu de la lectura i d'aquest passeig pel cor del Segrià!

ÀLVARO BOQUÉ MIARNAU

RECELS DE PRIMAVERA

Núria Fonoll Vergés

Primer Premi de Relats Curts 2023

Et desperta un raig de sol desvergonyit. Somiaves coses boniques, ho saps del cert perquè encara et volten pel cap, però són les vuit tocases i t'has de llevar.

Baixes a l'entrada i obres la portalada de fusta. Una glopada d'aire net et fa tornar al món. La primavera ha arribat amb força. Esplendorosa, inunda vastament el paisatge i l'ha omplert de flors, olors i colors. De tan espectacular que la trobes, et sembla insolent i tot. Gosaries titllar-la de narcisista, igual que el paó reial del corral quan esbatana les seves plomes verdes i blaves amb aquella sumptuositat embafadora...

Sí, sí, és evident que et molesta.

Bàsicament perquè tu no estàs per primaveres.

Et senties més a gust amb l'hivern i amb els seus silencis i amb les seves tardes làngüides i amb els fums de la xemeneia i amb les boires que desdibuixen el Segrià.

I t'hi camuflaves tan bé, tan desdibuixada, que gairebé t'oblidaves de tot allò que t'havia passat.

Que va passar-te molt gros, a tu. Un mal viure, vas tenir. I després una cosa va portar a l'altra i... sort en vas tenir de la tia soltera i de la torre i de les bèsties del corral que sovint eren més persones que els homes i dones de poble gran.

La tia encara era viva quan el fred ho manava tot. El dia que vas arribar a la masia, fugint del calvari que vivies a Lleida, era un matí pelut i lleig de novembre. La recordes vestida amb un davantal fosc i feinejant a la llar de foc, que sempre tenia encesa. I ella que et va dir que t'hi acostessis, que portaves el fred i la por dibuixats a la cara i que semblaves una morta en vida.

La tia t'estimava. I és clar que sí. Però el seu era un estimar diferent, sense petons i moixaines. Vine a la vora del foc, noia. I tu t'hi acostaves perquè sabies que era la seva manera d'estimar-te. I allà, a recer dels vents freds i de la fosca de les nits i de les mans grosses i brutes del teu marit, va forjar-se el vostre vincle poderós.

Et deia que de bon matí havies de tenir el foc encès i una olla d'aigua bullent per escaldar-hi les rostes de pa sec. "I quan el foc estigui en dansa, ves a apariar el corral, que les bèsties mengen i beuen i caguen i pixen i no tenen calendari, noia."

I tu l'observaves a cavall de l'admiració i el desconcert, per aquella seva manera de fer i aquell seu tarannà a voltes salvatgí, a voltes ple de raó.

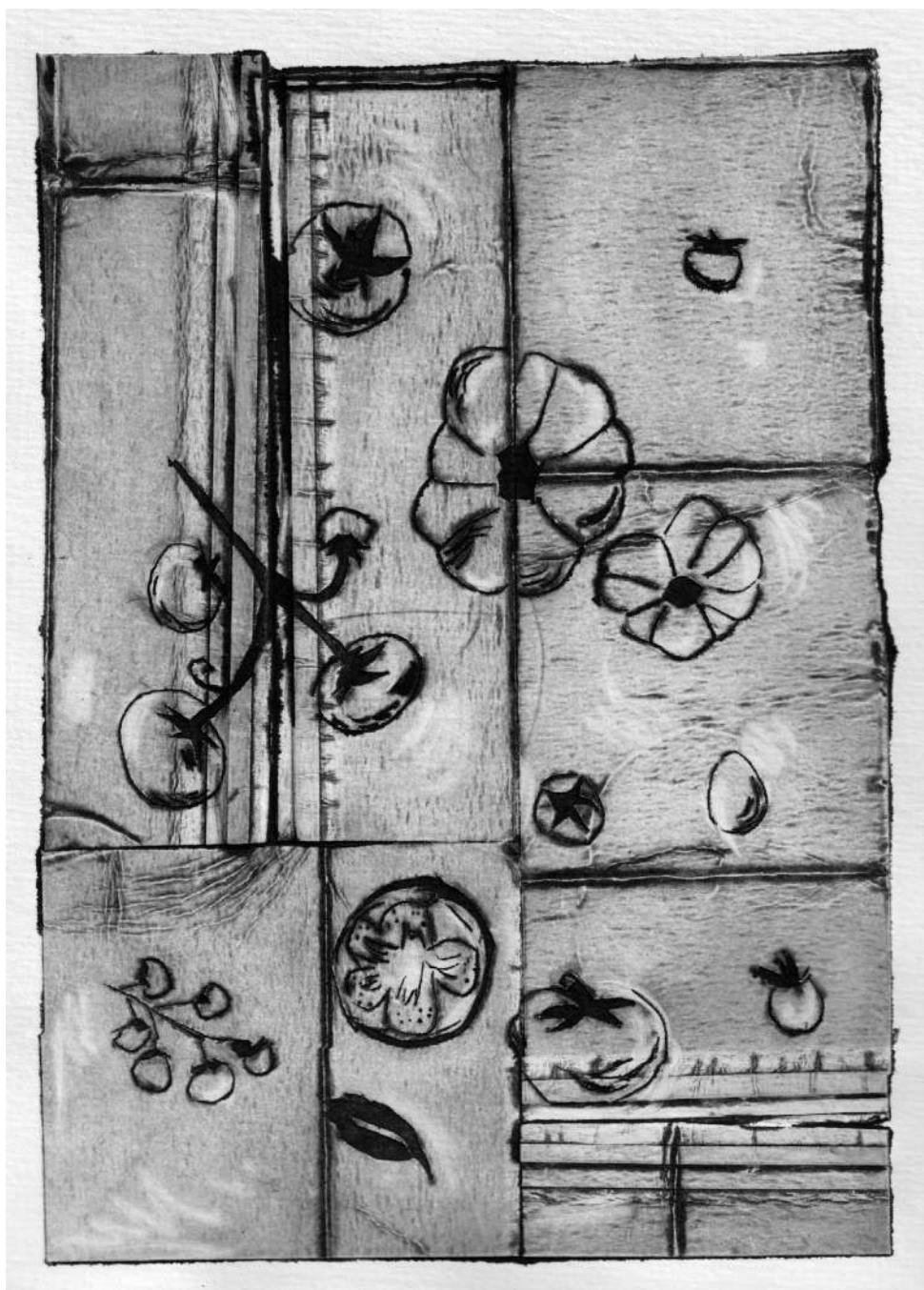
I va transcórrer el temps.

Tres hiverns, per ser exactes, que et van canviar tota sencera. Com una serp quan muda la pell. I vas aprendre a destriar de tu les pelloses que t'enterbolien la vida, com un cereal garbellat al vent. Que prou bé saps que vas entrar a la torre feta un rocalt de pedra, una tartera eres tu, blocada per les pors i les ombres que s'havien fet seu, el teu fràgil enteniment. I la tia va saber descrostar-te les pedres que tant et pesaven.

Ara que és morta, l'enyores d'una manera punyent. Igual que enyores feroçment el tel de l'hivern que t'amaga dels llops que habiten els pobles i les ciutats del món.

A la primavera, quan les boires s'esborren, els llops tenen el camí net per arribar a la torre. Per això t'anguniegen les flors badades i els verds dels camps.

La tia, sovint, sermonava la mateixa cançó. No et pensis que tots mosseguen igual! Vull dir els hòmens, noia. No et pensis que tots són com aquella bèstia que vas tenir per marit! Ja veus, jo no em vaig casar perquè sempre he estat múrria i eixuta. Ni misses ni hòmens, ja deia de menuda, i mira que ho he complert de debò! Però sí que és cert, perquè aquestes coses es veuen, que n'hi ha que són de bon pelar, que no ataconen a les dones ni res de tot això! Fixa't, noia, fixa't en aquell que cada primavera ens ve a llaurar los trossos. Només té ulls per tu. I mans feineres, que si cal s'aplana a treure herbes i terrossos grossers. Com li diuen, Joan... Josep?

Il·lustració de Blanca Collado Garcia.

Jacint. Es diu Jacint i fa de mosso allà on el criden. Aviat vindrà a remoure les crostes que l'hivern ha fet als camps. I et fa basarda que a tu també et remogui el fora i el dins. Que avui l'has vist dins del teu somni, solcant els mars de la teva intimitat, mesclat amb la dolçor de la son i el tacte humit dels llençols de cotó.

De seguida t'espolses els neguits del cor, però t'amoïna l'aleteig que et volta per l'estómac. Et poses el dit índex al melic. Així, ben tapat, que per aquell manyoc de carn no hi puguin entrar més papallones.

I sí, potser sí que tenia raó la tia, penses. I mentrestant, continues amb el dit allà, cegant aquell ull guerxo que tens al mig del cos. El Miquel, el llop que era el teu home, el tenia negre com el carbó. Pelut i pudent. Angúnia et feia tot allò. I quan la bèstia s'emprenyava, a tu et flagel·lava la por. Una por terrible que et tenallava les carns i l'esma. Cridava molt. Udolava, més aviat. I amb les urpes, perquè aquelles mans eren urpes, et magrejava i t'apallissava. I aquell dia, aquell dia que gairebé vas veure't morta, feta malbé i regada de sang, vas decidir marxar cap a Artesa de Lleida, a la torre de la Serra.

Allà on el llop mai més pogués trobar-te.

El Jacint és amable i de treballar se'n fa un fart. La primavera passada us va pujar planter per a l'hort. Tu pelaves les canyes, maldestrament. I quan les clavaves a terra, s'esberlaven i tot era una trencadissa que feia misèria de veure. Ell et guaitava amb els ulls esbatanats com una mala cosa. Càgon l'os pedrer! Pelar canyes al bon temps! On s'ha vist això? Ja us en pujaré de bones. Les tallo al febrer, jo, amb lluna descendent, i aquestes no fallen mai.

Tot l'estiu vàreu collir tomates de diferents mides i sabors: de plenes, de buides; d'amanir i de penjar; tomacons i cireretes delicioses... tot un ventall de colors que era una festa per als ulls. N'hi havia de vermelles, sí, però també de morades, de verdoses i de groguenques... I tu, quan contemplaves tot aquell bé de Déu, et recordaves d'ell, del Jacint, i se t'omplia la boca d'una dolçor de mel. Tanmateix, callaves i te l'empassaves avall, aquella dolçor tan teva; que ves a saber si aquell home era un llop cobert de pell de xai i... només de pensar-hi, se't regirava el ventre, i el cor se't posava dur com un cop de puny.

Per acabar-ho d'adobar, aquells dies la tia estava rabiosa com un pebre. Per entendre'ns, era com si hagués passat una malaltia que no la va matar, però poc se'n va faltar. Tanta quantitat de tomàquet la va desballestar de mig a mig. A tots els guisats te n'hi feia posar: amanida, fregida, escalivada, farcida, amb salsa... fins i tot melmelada, vàreu preparar. Què en farem de tanta tomaca? Sembla que ens hàgim vist lo dallonses, noia!

A les nits, la tia somiava tomates... es despertava sobresaltada i durant el dia estava insuportable. Per això, sempre que podies, te n'anaves al corral a veure les vaques. T'asseies en un tamboret de fusta i te les miraves estones llargues. T'alleujava aquell silenci i aquell buit de paraules, que era com una treva ans de reprendre una guerra; i t'encisava el gest parsimoniós i oscil·lant de les seves cues, ara cap aquí, ara cap allà, quan les amoïnaven les mosques; i més t'abellia quan alçaven el musell al cel. Muuu! Muuu! Com si estiguessin agraïdes de veure't.

Aleshores, com una tamborinada d'estiu, la tia et cridava. Noia, noia, vine a pelar tomata! Que si no fem conserva, haurem de posar parada a baix al poble! I tu, mentre pelaves i pelaves tomates, pensaves en el Jacint. A vegades, irada, que ja n'estaves farta d'aquella feinada i de tant suc vermell a les mans i als braços i a tot arreu, que allò regalimava com una font i tot quedava tenyit de roig.

I mosques. Moltes mosques. De seguida venien les mosques. Eixams sencers, ves. I tu, vinga a fer anar els braços per espantar-les i vinga regalim roig i enganxifós que t'empastifava tota de dalt a baix.

Extenuada, quan queia la tarda, te'n tornaves al corral. Abocaves les peles sobreres a les menjadores de les vaques i elles que hi tornaven: Muuu! Muuu! I les gallines, famèliques, s'afegien a l'orquestra i escataïnaven esverades fins que els arribava el seu torn.

La vida, pensaves, i raó que tenies, et tornava a somriure.

Deixes la portalada de fusta oberta, et gires d'esquena a la primavera i entres cap a la cuina. Et prepares una tassa de llet calenta i una torrada de melmelada.

De tomata, sí.

I badalles.

És evident que les nits són per dormir, però la Marquesa, la vaca prenyada, aquesta matinada t'ha reclamat al seu costat. Estava

nerviosa, pobreta. El part s'acosta i encreues els dits perquè tot surti bé.

Esmorzes amb una esgarrapada i te'n tornes al corral. La Marquesa s'ha aïllat de la resta de bestiar. El compte enrere ha començat.

Per ella i per tu.

Perquè sents la remor d'unes passes que arriben a l'estable. És ell, el Jacint, que et saluda de forma amable.

—Bon dia, Mercè.

De sobte, escoltar el teu nom que ha sonat com una melodia, et ruboritzava tota sencera. Quant de temps feia que ningú no t'anomenava així?

Ni te'n recordes, és clar. Fa massa primaveres.

—Bon dia, Jacint.

I somrius.

Ara la vaca esclata amb un xiscle eixordador.

El vedell ja és al món, acaba d'aterrar en una pila de fems. A l'horta s'hi estrena una vida.

Tal vegada... no sigui tan desplaent, la primavera.

En aquell instant, els ulls del Jacint es perden en els teus.

O a l'inrevés.

És indiferent ara el com i el qui, perquè... totes dues mirades es fonen en una de sola.

I pertot s'imposa un silenci que anuncia, als quatre vents, que també vosaltres acabeu d'encetar una vida.

L'ALÈ QUE US MANTÉ DEMPEUS

Neus Martínez Castellnou

Accèssit Premi de Relats Curts 2023

Vaig a recollir la mare. Hem quedat per anar juntes al cementiri a portar un ram de flors a la tomba dels padrins. De camí, a prop del que havia estat la meva primera llar, observo que s'ha ensorrat una altra casa. El barri antic d'Almenar no deixa de ser un joc de peces de dòmino, col·locades en fila per gegants juganers, i quan un d'ells, com si d'un déu capritxós es tractés, decideix que ha de tombar-les, aquestes comencen a caure. No ho fan de pressa, però. Ni totes alhora. Les cases, òrfenes de les persones que les habitaven, primer tanquen els ulls en fermar-se les finestres, després, queden calbes, en perdre les teules, i a partir d'aquí, es van desinflant com un globus, buides de l'alè càlid dels antics habitants que les mantien dempeus. La caiguda d'una arrossegla la del costat, i així podria ser fins a l'infinit, si no fos perquè aquell gegant juganer i capritxós acaba topant amb una peça que es resisteix i aguanta, enfortida per l'alè de la família que hi viu, la mateixa que li pentina les teules o li neteja de lleganyes de pols les finestres.

En aquest cas, però, no puc evitar pensar que la Paeria ordenarà ben aviat l'enderroc de la casa que és a tocar de la que se n'ha anat a terra. No m'equivoco si dic que ja no hi viu ningú. Part de la paret mitgera que compartien ja no hi és. S'hi ha fet un bon forat i, per aquest, veig alguns mobles. Em consta que ja no hi residien els seus propietaris. Hi havia viscut una família fa molts anys i el darrer dels membres d'aquesta, en quedar vidu i sol, havia marxat a viure a casa de la seva filla. Tinc entès que l'havien tingut llogada a uns temporers. Si aquests l'habitaven fins fa poc, amb aquest esvoranc, és difícil que ara sigui l'habitatge d'algú.

Deixo enrere el buit i continuo el meu camí. Sobre el carrer que ara trepitjo, abans també hi havia cases. Em ve a la memòria la imatge de com era el lloc on soc ara mateix. Abans. Quan era una nena. Hi havia una petita plaça. Probablement, encara més petita del que jo recordo. És curiós com el pas del temps magnifica els records, però encongeix els espais. Hi accedíem des del carreró estret i amb una mica de pendent que hi ha davant de casa dels pares. A la plaça hi havia, a l'esquerra, un parell de cases velles, ja deshabitades en la meva infantesa, i a la dreta, la de la Magdalena. Enfront, un magatzem excavat a la roca mare, a sobre, un carreró costerut en ziga-zaga i algunes cases que encara resisteixen. Van tombar les de totes dues bandes: les ja deshabitades de feia anys i la d'ella, la de la Magdalena.

No recordo el dia exacte i desconec el motiu, però el cas és que ja fa setmanes que penso en la Magdalena, una senyora gran, bé, de fet, la paraula que la defineix millor és vella i, com que era menuda i amable, l'adjectiu més precís és velleta. Una velleta, doncs, sempre vestida de negre de cap a peus i amb un mocador, també fosc, sobre els seus cabells pentinats, crec, en un monyo. No puc afirmar que hi hagués un monyo sota el bocí de roba negra, perquè no la vaig veure mai sense el mocador al cap i, en la meva memòria —o en la meva fabulació—, la imagino amb una llarga cabellera blanca, que forçosament havia de recollir d'alguna manera.

La casa on vivia, de maons sense arrebossar ni pintar, tenia un petit pati tancat davant, que no es podia pas anomenar jardí, ni hort, i s'accedia a la part habitada per una escala exterior situada a l'esquerra. Als baixos hi tenia corrals buits, ja en desús aleshores. Tota la canalla dels voltants entràvem al pati de la Magdalena, ja que sempre era obert. Els cops que ens sentia, no s'enfadava pas. No es molestava gens perquè envaïssim casa seva, ni perquè la travesséssim tota per escurçar el camí fins al cementiri. El passadís fosc era una aventura més del joc. Ella baixava i, tota contenta, ens donava lllaminadures, que, tot i tenir un regust ranci, no deixaven de ser allò que eren, lllaminadures, i, per tant, ens les menjàvem sense que ens importés massa que no acabessin de tenir el gust que tocava. Res no queda ara de la plaça, ni de la casa. La van tombar juntament amb les que tenia davant. Ara tot és un carrer. El carrer del Nord. Fa molts anys, aquest carrer va escombrar la plaça i la

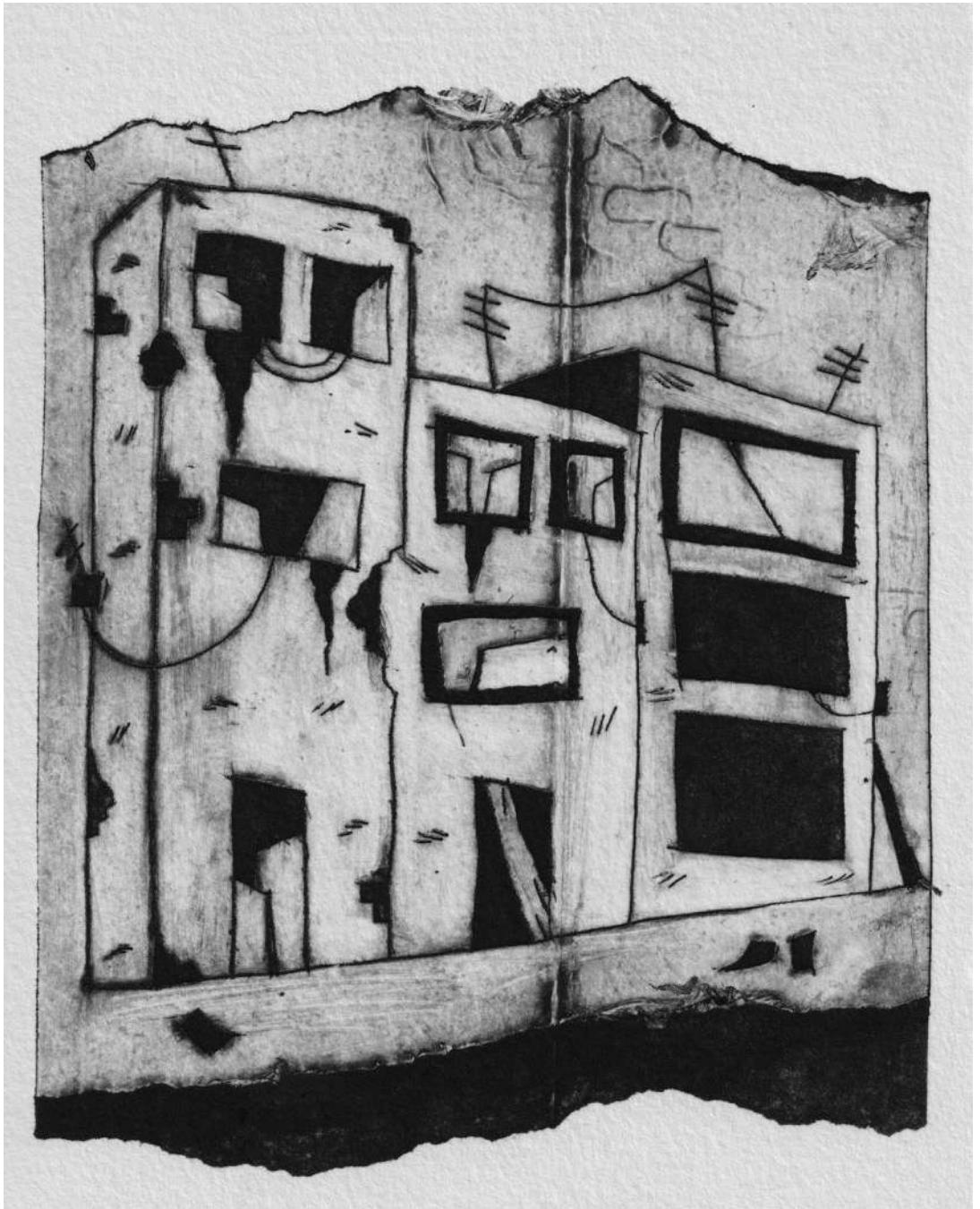
casa de la Magdalena sota una catifa negra d'asfalt, com qui amaga la brutícia sota una estora.

Arribo a casa dels pares i la mare ja és a baix. No he sabut mai si és impaciència o poques ganes de fer-me esperar a mi. Fa el mateix quan li porto les nenes. Sempre baixa a l'eixida i tan bon punt sent el cotxe, surt. Sigui l'hora que sigui. La mare sempre ha estat i està, encara ara, més pendent dels desitjos dels altres que dels seus propis. Constantment disposada a ajudar les veïnes del carrer i elles l'hi recompensaven. Sempre s'oferia pel que calgués i així era fàcil que quan la mare demanava a la Magdalena, a la Carmeta o a la seva filla, la Maria Carme, si es podien quedar amb nosaltres i vigilar-nos mentre ella i el pare anaven a donar menjar als porcs, aquestes ho fessin també ben dispostes.

La Carmeta i la Maria Carme vivien a la casa de davant de la nostra. La Carmeta, sempre amable i amb una bata blava de flors blanques o una bata blanca de flors blaves —ara no ho sabria dir—, era casada amb el Joanet, a qui sempre vaig veure malalt. Amb les mans i la veu sempre tremolant. Segons la mare, per culpa d'alguna cosa que va passar durant la guerra. Mai he sabut si realment va ser aquest el veritable motiu. La seva única filla, la Maria Carme, era casada amb el Paco i tenien un únic fill, en Joan, una mica més gran que jo i amb qui la seva mare sempre em volia aparellar. El Joan era l'únic que havia sobreviscut després de diferents embarassos i avortaments. La Maria Carme no tenia gaire bona salut. De petita havia passat una malaltia que li havia deixat una cama molt més curta que l'altra. Duia unes botes fetes a mida perquè una d'elles li compenses la diferència de llargada de les dues extremitats. A més, era diabètica. Tot i la seva mala salut, mai li vaig sentir una queixa i sempre estava disposada a ajudar. No li importaven gens les seves dificultats per caminar. Tots ells vivien junts. Actualment, només són vius el Paco, que viu en una residència, sense memòria, i el seu fill, el Joan, que viu en una casa nova a la part de baix del poble i que es van fer quan van vendre la casa de tota la vida. Aquesta, encara dempeus, és molt gran i alta. Als baixos, hi havia els corrals on molts anys enrere es guardaven els animals, el gra i les eines del camp. Des dels baixos, es podia accedir a un soterrani on no em van deixar baixar mai amb l'excusa que estava inundat, quan justament aquesta era l'excusa que movia la meva curiositat per ex-

plorar-lo. La família vivia al segon pis, mentre que al tercer hi havia les golfes, on jo no vaig pujar mai. Sempre em vaig preguntar per què no vivien al primer pis. Ells en deien *El Cafè*. Jo mai el vaig veure obert, però allà hi havia hagut —com indica el seu nom— un cafè. Un any, en rascar les parets per pintar l'escala, hi van descobrir gravada en relleu una mà que amb l'índex assenyalava cap al primer pis, juntament amb les paraules *Cafè*, també gravades. Ni ells sabien que hi era. Ho van voler conservar, així que van pintar les parets de blanc i van ressaltar la mà i les lletres pintant-les de color negre. Ells sempre l'havien anomenat així. Va ser aleshores que vaig comprendre per què el primer pis era una gran sala diàfana, sense envans, però molt fosca. En entrar, a mà esquerra, hi havia un foc a terra i a les parets, encara s'hi podia veure el paper pintat que les decorava, descolorit i brut pel pas del temps. Tenia un parell de finestres petites al fons, que donaven, crec, a la petita plaça o al pati de la Magdalena. Al davant, un únic balcó, petit, però prou gran per tenir-hi dues precioses hortènsies penjades a la barana de ferro que la Carmeta s'encarregava de regar cada tarda d'estiu. Davant del balcó s'hi asseia, sempre, per aprofitar la claror, el Joanet a llegir novel·les d'indis i soldats i a trencar ametlles. Sempre m'he preguntat com ho podia fer, amb aquelles tremolors a les mans. El cas és que el carrer és tan estret, que a l'estiu, amb totes les finestres obertes, podíem sentir com les trencava des de casa.

L'ombra fresca que feia en aquell carrer estret la casa de *Ca la Carmeta*, com li dèiem nosaltres, era el millor lloc per passar les tardes caloroses de l'estiu. L'esgraó de pedra de la porta d'entrada era prou gran perquè s'hi pogués asseure el Joanet, a qui posaven un coixí perquè estigués més còmode, i perquè hi passés algú altre, si volia. Tant la Carmeta, la Maria Carme i el Joanet, i altres veïnes com la Pura o la Josefita, i altres comares, juntament amb la meva mare, baixaven les cadires al carrer i es passaven les tardes d'estiu cosint sedasseries, explicant xafarderies i escoltant, gràcies a la nostra vella ràdio negra de piles, els darrers consells de la que creien que era una altra comare com elles, l'Elena Francis. Mentrestant, els nens i nenes no paràvem de pelar-nos els genolls jugant pels carrers, allargant els segons de les tardes infinites fins que es ponía el sol i arribava l'hora de sopar.

Il·lustració de Paula Murillo Pérez.

No recordo la Magdalena en aquella rotllana. De fet, tinc només dos records d'aquella veïna. El primer, a la cuina de casa, asseguda en una cadira, amb les mans a la falda i vora l'estufa de llenya que fèiem servir, abans de posar calefacció de gas, per escalfar el menjar, la casa i nosaltres mateixos. La mare i el pare sovint demanaven a les veïnes si ens podien vigilar mentre ells anaven a donar menjar als porcs. Aleshores no ho veia, però ara dedueixo que ho devia agrair molt a l'hivern, ja que no devia tenir calefacció. No em vull ni imaginar el fred que devia passar en tornar a casa seva, tota sola. No només venia a casa quan li demanaven per controlar-nos quan els pares no hi eren, sinó també quan ells eren a casa. No sé si el que buscava era l'escalfor que li donava el foc o la de la nostra companyia. Amb l'escalforeta, la Magdalena s'adormia i més d'un cop, havia estat a punt de caure cap al costat, vençuda per la son. La meva germana petita i jo no podíem amagar un somriure. Allò ens feia molta gràcia. Ella era la que ens havia de deslliurar de qualsevol mal —amén— i al final, les que havíem de controlar-la per evitar que es fes mal en caure o que es cremés, érem nosaltres.

Quan venia a casa, no parlava gaire, a diferència de les altres veïnes que teníem, i no en sé gaire, de la seva vida. Aprofito mentre caminem cap al cementiri, passant per allà on hi havia la seva casa, per preguntar a la mare què en sap. M'explica que ella i el seu marit venien lllaminadures —i xufes, em diu— al carrer, davant l'antic cinema, el que hi havia a la part de dalt del poble. Les venien a pes i les donaven dins de paperines. No crec que vendre lllaminadures al carrer donés per fer-se rics. Ara entenc que sempre ens donés lllaminadures ràncies quan anàvem a casa seva. Encara en devia tenir de quan en venia.

Al cinema, hi havíem anat molts dies de petites. Ja no hi havia cap parada al carrer i compràvem les lllaminadures o bosses de patates al mateix local. Al cinema, hi passaven dues pel·lícules i nosaltres, les tardes de diumenge, rosegant línia per línia, en la foscor de la sala, patates fregides ondulades. Aquella sala va estar oberta uns quants anys de la meva infantesa, a diferència del cinema de la part de baix del poble. No hi vaig baixar mai a veure cap pel·lícula. Només recordo que s'utilitzava per als festivals de l'escola, fins que les autoritats van sentenciar que hi havia perill d'esfondrament del sostre de la sala de projeccions. Curiosament, el

cinema de baix està dempeus i una part, almenys, és un restaurant. Del de dalt, res en queda. Ni els fonaments. El van fer caure, juntament amb les cases dels costats, moltes ja deshabitades i buides, per un projecte urbanístic que preveia crear habitatges a bon preu i que, gràcies —moltes gràcies— a l'anterior crisi econòmica es va quedar sense fons. L'enderrocament del cinema i de les cases veïnes va deixar un bon forat, no sols a les butxaques dels promotors del projecte, sinó també al barri antic del poble. Ja fa dies que hi veig un cartell que diu que el forat està en venda.

La mare també m'explica que la Magdalena, quan jo era petita, ja era vídua, que havia tingut dos fills, que un d'ells havia estat ingressat en un centre especial durant anys, però que tots dos van morir abans que ella. No en sap res més. Diu que ho hauria de preguntar a les dues nebodes que li queden, que encara campen.

Arribem al cementiri i deixem les flors que hem comprat a la tomba dels padrins. Els vam fer enterrar al mateix nínxol, tot i haver mort amb pocs anys de diferència. Primer, ella, sense memòria, i després, el Ton, ple a vessar d'enyorança i de records d'ella.

Li demano a la mare per la tomba de la Magdalena. Ella em diu que ara hi ha enterrada la família d'una de les seves nebodes. Em sap greu no haver pogut esbrinar més sobre quin any va néixer i l'edat que tenia quan va morir. Sento que no quedi res d'ella. El marit, mort, els fills, morts, la casa, a terra. Ni una làpida al cementiri amb el seu nom.

He dit que tenia dos records de la Magdalena. He explicat el primer. Falta l'altre. Justament està relacionat amb la seva mort, ja que el darrer record que tinc és quan la van venir a buscar per dur-la a l'hospital i ja no va tornar. Recordo que ho vaig veure tot des de la finestra de la cuina, que donava al carreró que pujava a la placeta on hi havia casa seva. Com que era tan estret, l'ambulància no podia passar, de manera que vaig ser testimoni de com els sanitaris se l'enduien amb la llitera. Només em vaig fixar que estava molt groga i embolicada amb un llençol blanc, però no podria pas dir si portava un mocador al cap o el duia descobert, ni si anava pentinada amb un monyo o amb els cabells llargs deixats anar.

Desfaig el camí cap a casa. En passar pel carrer del Pati —que no es diu així, però que tothom del poble l'anomena d'aquesta manera—, veig que una parella jove amb un nen petit entra en una

casa vella que fins fa poc estava deshabitada. Sembla que l'han comprat. Potser l'arreglaran. Netejaran de lleganyes de pols les finestres, pentinaran les teules i, sobretot, faran la guitza al gegant capritxós, omplint-la d'alè càlid, alegre i familiar.

GÈNESI

Montse Milan Moliné

Troben morta en un traster la dona desapareguda a Lleida i detenen la parella

Redacció

Actualitzada el 16/12/2022 a les 16:32 h

Anar a les Basses m'encantava. Sobretot, els diumenges perquè hi podíem anar tots cinc. Era tan divertit! No sé com ens ho fèiem, per ficar dins de l'R5 tot aquell fotimer de trastos, i la padrina, la tata, els pares i jo.

Recordo molt un diumenge. Era el juliol del vuitanta-nou, jo tenia set anys. Com que era el petit, em tocava seure al mig, encaixat entre la padrina i la tata. Aquell dia, a fora, feia molta calor. Dins del cotxe, encara més. La pell del braç esquerre se m'enganxava al de la padrina i la suor no sé si era seua o meua.

Davant nostre hi havia més cotxes. Tots enfilaven una carretera que semblava desfer-se en l'horitzó. Si jo hagués pogut conduir, hauria accelerat fins a posar-me el primer. Així hauríem arribat abans i hauríem pogut aparcar més a prop. Però l'R5 no tirava gaire, així que no em tocava altra que bufar-me el braç i esperar.

Quan vam arribar, vam sortir del cotxe com si fóssim dins d'una capsa sorpresa d'aquelles que tenen un pallasso a dins que surt disparat quan s'obre la tapa. Carregats amb els cistells, el flotador i la bossa gran de lona, vam caminar sota un sol que prometia picar fort i no vam parar fins a trobar un racó on instal·lar-nos.

Mentre la mare i la tata estiraven les tovalloles, el pare es va escapar un moment a buscar la cadira per a la padrina. Li'n duia sempre una de plegable, perquè li costava asseure's a terra. Jo em mirava el panorama, desitjant fer un salt gegant per llençar-me a l'aigua i refredar la pell tan calenta i suada. Però m'havia d'esperar que el pare tornés perquè algú m'havia de vigilar, que no sabia nedar massa, encara.

Al cap d'una estona, la mare ens va dir d'anar-nos preparant. Allò significava que jo em podia desfer de la samarreta de tirants i, mentre ella m'untava l'esquena, els braços i la cara de crema, la tata es va treure de mala gana el vestit de fil i es va ajustar el banyador groc de punt d'abella. Abans que jo me'n rigués, perquè trobava que li quedava ridícul amb onze anys fets, va deixar anar una queixa.

—Em tiba!

La padrina, ja estarrufada a la cadira plegable, amb una bata sense mànigues botonada des de l'escot fins als genolls, li va fer un gest perquè s'hi acostés. Li va passar el dit pels engonals i li va remoure el banyador a banda i banda, fins que es va deixar anar contra el respatllet amb un rebuf.

—Aquesta nena ha crescut massa.

La tata va replicar i ja anava a fer la ploramiques quan vaig demanar si podia anar-me a banyar. Allí tothom es refrescava menys jo, però la mare em va dir que havia d'esperar que la crema penetrés a la pell perquè, si no, l'aigua se l'enduria i jo em cremaria.

—A més, has d'esperar el pare.

Vaig mirar vora nostre. El pare no es veia enlloc. Allò no era nou. Allò també passava cada diumenge que anàvem a les Basses, com la corrua de cotxes o la pell humida i blanquinosa per la crema. Quan la padrina estava instal·lada, ventant-se amb la revista dels *cotilleos*, la tata i jo sucats i la mare, per fi, estirada a la seva tovallola, el pare desapareixia. I a mi, que marxés sense avisar quan tornaria, em feia enfadar.

—No és just! Vull banyar-me!

Em vaig deixar caure a terra i em vaig empassar el mal que em va fer el cop de cul al pedrís. Tenia ganes de no fer cas i llençar-me de bomba al mig de la piscina, i esquixar tothom i poder treure'm l'angúnia de la pell i la solada del cap.

El pare va tardar molt a tornar. Ell va dir que no n'hi havia per a tant, que només havia marxat vint minuts. Es veu que quan havia anat a buscar la cadira per a la padrina, s'havia trobat un amic seu de la feina i aquest l'havia convidat a una cervesa. Però, per a mi, tot allò eren romanços.

—Puc banyar-me, ja?

—Va, ves, però no t'allunyis de la vora.

Les meves expectatives del gran salt quedaven sempre en un racó entre les ganes i la por, així que em vaig asseure al graó i vaig posar les cames dins l'aigua. M'hauria agradat que estigués més freda. Necessitava calmar la calor i l'ansia de xipollejar per totes les piscines. La tata tenia permís per anar d'aquí cap allà. Ella era més gran. Vaig buscar-la entre la gent, però no la vaig saber trobar.

Darrere meu, a pocs metres, vaig sentir la veu de la mare. Em va estranyar el to amb què parlava, com si fos la tata somicant i no ella. Anava a tombar el cap quan una esquitxada em va fer tancar els ulls. Em vaig espolsar les gotes de la cara amb el braç i vaig sotjar d'on venia el terrabastall d'aigua remoguda. Un cap panotxa va sortir del doll d'escuma i em va mirar.

—Vols venir a jugar?

Em vaig empassar la vergonya de no poder allunyar-me i li vaig proposar d'anar al pont. Va assentir i es va capbussar de nou. Jo hi vaig arribar a peu.

El pont era, en realitat, una petita passarel·la en forma d'escala per anar a l'illa del centre de la piscina. Es travessava amb dues gambades i no hi havia espai per seure en cap esglaó, així que ens vam quedar drets, amb la barana que ens arribava al pit.

Em va dir que es deia Albert i vivia a Lleida, com jo, però a l'altra punta. Vaig fer broma dient-li que tenia sort perquè vivia més a prop de les Basses que jo. Ell també va riure i em va semblar que ja érem amics. Vam estar una bona estona xerrant del banyador d'aquella senyora, de la cremada de l'home de més enllà... fins que em va semblar que alguna cosa passava als de casa.

El pare havia agafat la mare pel braç i l'havia alçat de la tovallola. L'estirava cap als arbres. La mare caminava a trompades, com si volgués frenar cada passa. Vaig sentir la veu de l'Albert, però la sentia de lluny. I també el xivarri i els crits dels altres nens i el repicar de l'aigua en l'aigua mateixa. Tot el soroll es confonia.

Il·lustració de Judit Sunyer Martín.

Em vaig agafar fort a la barana i hauria volgut saber nedar bé per arribar de pressa i preguntar quin problema tenien, perquè segur que tenien un problema.

Vaig haver de desfer el camí pel pedrís calent. La planta dels peus em cremava, però passar per l'herba hauria estat més entretingut, perquè l'escampall de cistells i tovalloles allargava un camí ja llarg.

Quan vaig arribar al nostre campament, la padrina em va aturar.

—Deixa'ls fer.

Vaig estirar el coll cap allà on els havia vist marxar, però no els vaig saber veure. I em vaig quedar palplantat al costat de la padrina, que jeia arrepapada a la cadira, amb la bata encara botonada, i, per un instant, el meu pensament va deixar de patir pels pares per patir pel botó de la panxa, que semblava a punt de sortir disparat.

No sé quanta estona vaig passar així, dret, amb un ull posat als arbres i l'altre al botó, fins que vaig sentir la veu de l'Albert darrere meu.

—Que no vens a jugar?

Vaig rebufar. No tenia ganes de res que no fos saber on havien anat els pares, però la padrina va contestar per mi.

—I tant si ve a jugar! Au, aneu, canalla. I vigileu.

No em va quedar altre remei que seguir d'esma l'Albert, que volia anar a jugar amb una pilota inflable. Jo, com que no sabia nedar gaire, em vaig quedar sobre el pedrís i li xutava. Ell havia de parar els gols. De tant en tant, quan l'Albert havia d'anar més lluny a buscar la pilota, tombava el cap amb l'esperança que els pares haurien tornat a les tovalloles. Res.

Fins que els vaig veure tornar.

M'havia tombat amb la pilota entre les mans, esperant que l'Albert tragués el cap de sota l'aigua. Vaig veure el pare agafar una cervesa del cistell i asseure's a terra. L'Albert em va cridar. No veia la mare. L'Albert em va tornar a cridar. I la mare no venia. I quan l'Albert em va cridar de nou, vaig xutar la pilota, que va desviar-se, i vaig córrer fins al pare.

—I la mare?

El pare mirava fix cap a la piscina. Va fer un glop. Jo, inquiet, vaig insistir.

—I la mare?

Em va respondre per darrere, amb un fil de veu, mentre m'acariava el cap.

—Soc aquí. On vols que estigui?

La vaig abraçar. Pensava que els havia passat alguna cosa. Pensava que li havia passat alguna cosa. I li havia passat. Ho vaig veure quan vaig aixecar el cap.

Tenia un ull d'un blau que em va espantar. Un blau fosc, com si es tenyís de negre. Vaig cridar.

—Què t'ha passat?

Em va estirar uns metres enrere i es va posar el dit als llavis. Em va acariciar de nou el cap i em va dir que havia caigut, però que ja estava més bé i que m'anés a refrescar a l'aigua.

El diumenge de piscina es va acabar per a mi. L'Albert no em va venir a buscar, ni jo a ell. Vaig dir que tenia gana per poder-me quedar a la tovallola i la mare em va allargar un entrepà. La tata va venir a menjar més tard i no es va adonar de l'ull blau de la mare perquè s'havia posat ulleres de sol. La padrina no va aixecar la vista de la revista de *cotilleos* i el pare va fumar més cigarrets que altres dies.

Vam tornar a casa a mitja tarda. Al cotxe només se sentia la cridòria de l'aire en entrar per les finestres abaixades. Vam descarregar els trastos i la tata va ajudar la mare a estendre tovalloles i banyadors a la galeria. Va ser aleshores quan es va adonar de l'ull blau, però no va preguntar res.

Al cap d'uns dies, quan em vaig aixecar a fer un pipí a la nit, vaig sentir crits ofegats al menjador. La porta estava tancada i vaig acostar-m'hi sense fer soroll. El pare semblava enfadat.

—Si et tornes a queixar, veuràs!

La mare parlava més fluix.

—Només et dic que hem de vigilar. Ens queda poc per passar el mes...

Un espetec va interrompre la frase.

Vaig tornar a l'habitació. Sense voler, vaig donar un cop massa fort en tancar la porta i la tata va rondinar que l'havia despertat. Llavors, aquell rondinar em va fer prémer les dents i, sense pensar-m'ho, vaig palpar el seu llit fins a trobar-li el braç. La vaig pessigar amb força mentre l'amenaçava de fer-li més mal si es tornava a queixar.

Aquella va ser la meua primera vegada.

En van venir d'altres. A la tata, a alguna nena de l'escola, a alguna noia de l'institut... El pare ho feia així. Espentes, cops, alguna bufetada. S'ho mereixien.

Tampoc em vaig parar a pensar una altra cosa. Jo era el nen, el noi, l'home. I totes elles, sempre amb la seva xerrameca ridícula, posant en dubte si era prou bon germà, amic, company. Si era prou bon mascle.

Diumenge passat ho vaig tornar a fer.

Ella rondinava. Ploriquejava. Deia que la canalla necessitava menjar i jo què sé quantes coses més. Havia de fer-se la víctima, com la tata, com la mare. Com totes. Havia de somicar. Ella, ella, elles. La mare, la tata, ella. Totes igual. No saben parlar?

ORÍGENS

Isabel Bellet Oronich

Era un diumenge que la tardor pintà amb tons daurats quan l'atzar m'oferí el primer besllum sobre una antiga història de la qual formava part. Teníem visita guiada al Centre d'Interpretació de la Pedra Seca de Torrebesses a les dotze del migdia. Ja feia temps que la meva amiga Pepita insistia a fer aquella visita, deia que li n'havien parlat i valia molt la pena, així que, aprofitant que aquell dia jo em quedava sola i ella també, ens hi vam inscriure. Vam quedar que ens trobaríem allí, perquè fins a les dotze tenia temps i aprofitaria per a atansar-me a Almatret a saludar el meu germà, la cunyada i els nebots, als quals feia dies que no veia, i aniria a fer dissabte al nínxol dels pares i dels padrins. Segurament encara hi havia els centres de flors de Tots Sants; el meu germà i la cunyada no eren gens amants de visitar el cementiri i estaven ben tranquils pensant que me n'ocuparia jo. I tenien raó, perquè ja venia preparada amb els nous rams. Fa anys i panys que no visc al poble, però sempre que hi vaig m'agrada atansar-me al cementiri. Hi ha qui diu que no cal, que es recorden igual els éssers estimats, i és veritat, però a mi m'agrada anar-hi. De fet, m'agraden tots els cementiris, i quan anem de vacances o a passar el dia fora sempre els busco, tot i que no em resulta fàcil visitar-los perquè els meus acompanyants no entenen la meva dèria i he de sentir que quina afició més estranya, que fa mania, que m'ho hauria de fer mirar... Però m'és igual, a mi m'agraden i punt. Alguns són veritables joies arquitectòniques i tots, absolutament tots, expliquen històries si t'hi fixes bé. Una vegada, en un de Barcelona, vaig llegir en una làpida, sota un nom masculí: "Aquí yaces tú y yo estoy en la gloria." Tot i que em va fer molta gràcia l'epitafi, em vaig imaginar una dolorosa història. Al cementiri d'Alpicat hi ha una làpida que té gravat un dibuix de

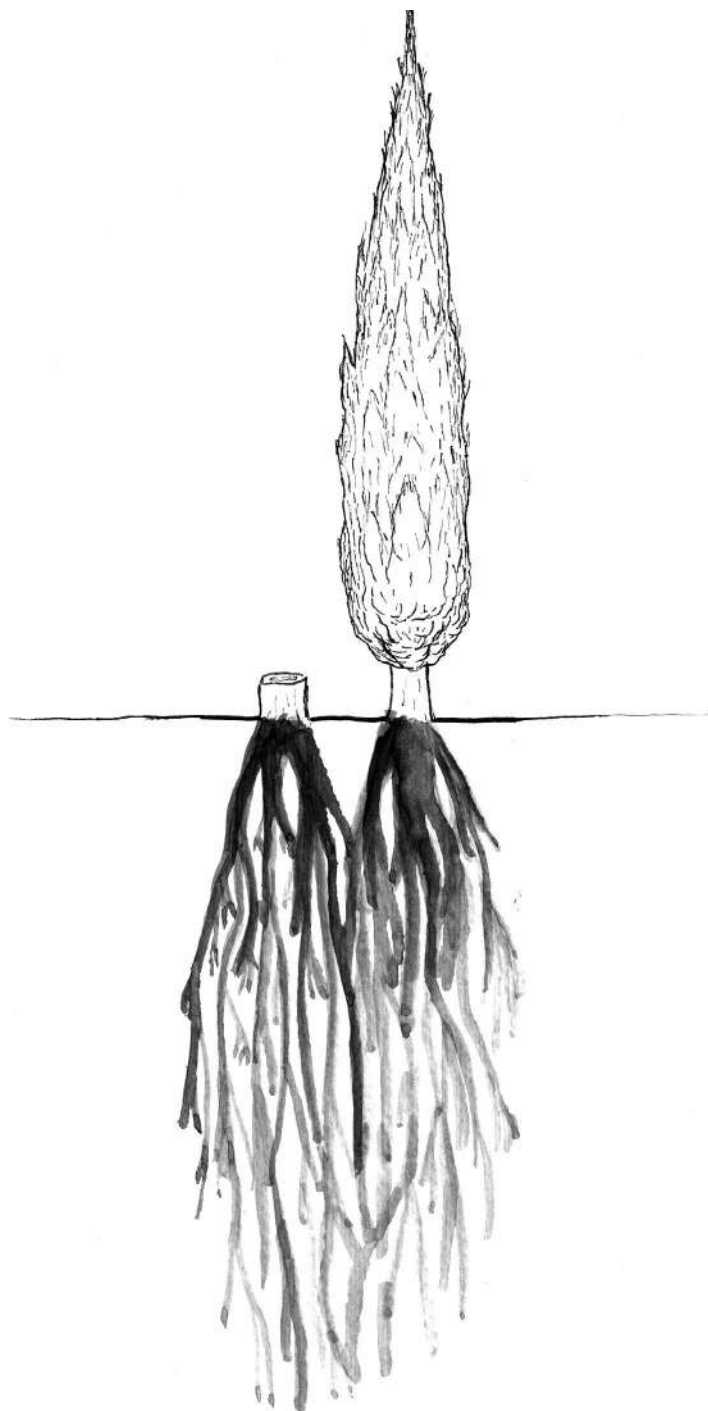
filis, agulles, tisores i cinta mètrica; segur que allí reposa una bona modista que adorava la seva feina i la família la va honorar així. Un altre dia, en un cementiri no recordo d'on, sobre la llosa d'un nínxol hi havia el diari *Sport* amb una pedra damunt perquè no se l'endugués el vent. Em jugo el que vulguis que hi descansa un apassionat del futbol i els seus familiars li porten fidelment el diari cada diumenge.

Als cementiris em criden molt l'atenció els panteons dels morts de casa bona; baluernes que sobresurten i desentonen al bell mig, que tenen pany i clau i que ens recorden que tenien un fotimer de diners, tot i que no s'han emportat res, igual que els altres.

Sovint penso que m'agraden tant els cementiris perquè vaig venir al món un primer de novembre, dia de Tots Sants, una data que m'encanta no tan sols perquè és el meu aniversari, sinó sobretot perquè em trobo amb coneguts i conegudes amb qui tan sols coincidim aquest dia i per la Festa Major. O potser és perquè hi anava sovint amb la padrina Marcel·la, que també li agradava, tot i que ella només visitava el del poble perquè en el seu temps no es viatjava gaire a altres poblacions —almenys, la meua família no ho feia. Potser els que són als panteons viatjaven, però nosaltres no. Al del poble hi anàvem sovint totes dues a veure —és un dir— el padrí Ramon, del qual jo tan sols en tinc un vague record, ja que va morir jove degut a les difícils condicions de treball en una de les mines del poble. Fins i tot hi anàvem quan la padrina va perdre la vista *in totum* pel glaucoma i jo li feia de pigall. Ella sabia on eren enterrats cadascun dels veïns i veïnes, qui era al costat de qui, tots els noms i cognoms i el renom de cada casa. Allí no m'havia d'imaginar les històries, la padrina erudita me les explicava.

—Guaita el Pere i el Nicanor, sempre estaven a matadegolla i ara tenen els nínxols a tocar i hauran de raure l'un al costat de l'altre per tota l'eternitat. Quines coses té la vida!

—La pobra Virtuts; quin nom més ben posat! No sabia de lletra, però tenia unes mans que ho sabien fer tot i va patir molt, la pobreta. Es va guanyar el cel en vida aguantant el talòs del Salvador, que de salvador no en tenia res perquè els va fer passar el *catón* a ella i a les xiquetes. Però mira, es va morir uns mesos després d'ella i, com que no se'n podia obrir el nínxol, el van haver de posar al de

Il·lustració de Pol Eroles Palacios.

davall. No li va estar mig! Nostre Sinyor el va castigar! Almenys un cop morta no l'haurà d'aguantar a la vora.

—Fixa't quina làpida més bonica li han posat al Genaro; representa un *auliver*. Son germà bessó, el Magí, el coneixia bé i sabia que era feliç entre *aulivers* i ametllers. No se'n movia, del tros. Ja el deu trobar a faltar, perquè era un braç de feina. No es va casar mai i sempre va ajudar el germà i els nebots. Tanta feina que va fer i tan poca que en va donar! Es va morir *de repent* quan sortia a fer el cafè i la cigarreta, l'únic vici que tenia.

Cada cop que hi anàvem era visita obligada la tomba de la repadrina Isabel, a la qual jo no vaig conèixer, però sabia que una bomba l'havia esmicolada durant la guerra un dia que va sortir a buscar el pa amb la cartilla de racionament.

—La van plegar a bocinets, pobreta —em deia la padrina—. Jo era molt joveneta i no me'n puc recordar, de la mare —continuava—, però la tieta Tresina sempre em deia que vaig plorar quan els civils van trucar a la porta.

La tieta Tresina era la germana gran de la repadrina Isabel i va morir sorda com una tàpia a cent un anys. Ella va criar la padrina Marcel·la des que li van esmicolar la mare. La repadrina no tenia nínxol, estava enterrada a terra sota una creueta de pedra on costava llegir "Isabel Viladegut" perquè la pluja i els anys n'havien malmès la inscripció.

—A tu et van posar el seu nom. És nom de reina —em repetia sovint.

I tan poc monàrquica que he sortit. Llavors la padrina m'explicava un cop més que ella era filla d'un soldat italià que va passar una temporada per aquelles contrades durant no sé quina guerra i que va desaparèixer com si s'hagués fos abans que ella nasqués. No sabien de quin regiment era ni on tenia el campament, ni si va haver de respondre davant un escamot d'afusellament. El cas és que, d'un dia per l'altre, va esfumar-se i no el van veure més.

Les flors de la repadrina eren de roba, tan sols les posàvem naturals el dia del meu aniversari, per Tots Sants. La padrina sempre em retreia que quan ella faltés ningú no visitaria aquella creueta, però s'equivocava, perquè jo la visito sovint quan hi vaig i he explicat als meus fills i al meu home la seva singular història, que sembla trista, però segur que va ser apassionant durant el temps del seu

festeig amb el jove italià, que em figuro morenàs, clenxat, atractiu i amb una rialla que li devia fer perdre la xaveta a una noieta de comarques com ella. Qui sap si xampurrejava alguna paraula de català amb un irresistible accent italià? La padrina mai no em va explicar què en deia la gent del poble, d'aquest afer. Segur que en aquell temps devia ser una bona taca per a la família.

—Que interessant el meu llinatge!! —pensava jo, en canvi.

Aquell diumenge no vaig fer tot el recorregut, no podia fer tard a Torrebesses i tan sols vaig enllestir els nínxols dels pares i els padrins i vaig visitar el nínxol del David, que és davant del dels padrins d'ençà que fa uns anys va morir junt amb quatre companys més fent de bomber voluntari a l'incendi d'Horta de Sant Joan. El David era intel·ligent, divertit, esportista, bon amic i bon fill, i es va convertir en l'heroi d'Almatret i del món sencer d'ençà d'aquella nefasta data. La família i el poble no s'han refet mai d'aquest tràngol i el seu nínxol és sempre ple de precioses plantes que sa mare, la Maria Rosa, cuida amb devoció. Presideix la tomba una fotografia bonica amb la rialla que sempre tenia a la boca i amb la qual es posava tothom a la butxaca. M'encanta aquella foto! No em descuido mai de contemplar-la quan hi vaig.

D'allí, doncs, vaig tirar directe cap a Torrebesses, no sense observar de baixada els camps que anava travessant i on, malgrat ser diumenge, es veia gent treballant amb els tractors i els *aplausos* collint olives. Érem a la darrerria de novembre, el bo i millor de la campanya de l'oli, i no podien desaprofitar un dia assolellat com aquell. Semblava talment que m'endinsava en un quadre pintat a l'oli amb colors càlids. Anava saludant els que aixecaven la vista i els braços, però no podia badar gaire perquè la Pepita m'esperava i ja devia estar atacada en veure que no arribava. Em jugaria el coll que feia dues hores que era al Centre. El meu home no venia aquell dia, tenia un dinar amb els regants i els meus fills es van estimar més anar a veure si trobaven algun rovelló perquè tothom deia que se n'havien fet molts d'ençà de les darreres pluges. Així doncs, hi anava sola. Que poc sabien el que es perdrien! Durant el trajecte sentia xiular el mòbil, segur que eren whatsaps de la Pepita preguntant-me què feia.

Quan arribava al Centre tocaven les dotze al campanar i ella era a la porta fent-me senyals amb els braços com si fos una guàrdia

urbana. Petonet i abraçada com sempre fem, ni que ens haguem vist el dia abans. El grup ja estava preparat i el Jordi, el guia, ens comptava per comprovar si ja hi érem tots. Jo necessitava anar al lavabo i, quan vaig acabar, vam començar la visita. Avui es feia la visita pel poble; un altre dia, cap al bon temps, potser ens apuntarem a la de xiruca pel terme per a veure els aljubs, les espones i les cabanes de volta fetes amb la peculiar tècnica de la pedra seca. Diuen que també val molt la pena.

Aquell dia a la primera planta del Centre hi havia una exposició de gravats d'una jove artista d'Alfés. Jo tan sols la vaig passar de reüll perquè els altres ja s'hi havien passejat mentre es feia l'hora, però el poc que vaig veure em semblà original i molt creatiu i em vaig quedar amb les ganes de contemplar-la més detingudament, per això vaig pensar que en tornar m'hi entretindria. Llavors no podia saber que un descobriment insòlit m'impediria fer-ho. La visita va començar al soterrani on hi havia estris i eines de picapedrer molt ben conservats, però no vam aprofundir gaire aquí i de seguida vam anar a l'església de Sant Salvador, molt a prop del centre d'interpretació. Ja se sap, en els pobles petits tot és a prop. A l'església hi ha el retaule de Sant Joan Baptista, el segon més ben conservat de Catalunya, segons ens va dir el Jordi mentre ens explicava amb ets i uts els detalls i detallets que feien única aquella espectacular obra gòtica. Un carreret estret i costa avall al costat de l'església ens menà després fins al Museu Local Josep Jané. Quanta història i quanta estimació es respirava entre aquelles parets curulles d'objectes de la llar, de la menestralia, de la terra! Tres plantes plenes de ceràmica, joguines, roba, imatges, documents... No podia evitar pensar com devia ser el dia a dia de la gent d'aquell estil de vida tan proper i alhora tan llunyà en el temps. La Mercè, la filla de Josep Jané, hi era aquell dia i ens mostrava, generosa, aquell incalculable tresor perfectament ordenat i classificat.

D'allí vam caminar fins a l'església que va matar el fred. Té una història ben curiosa aquell bell monument sense sostre. Es veu que a mitjan segle XIX l'alcalde Tomàs Ballesté va decidir construir una gran església amb les aportacions dels veïns, però l'hivern del 1869 una gelada va matar els olivers i no es va poder acabar. L'alcalde es va arruïnar per pagar el deute, va arribar a les tres pedretes i

ara la plaça que s'ha fet al seu interior porta el nom d'aquell bon home que les devia passar *canutes*.

El Jordi, que sap més que set bisbes, ens anava parlant dels majestuosos casalots del poble a mesura que els descobríem, mentre ens dirigíem al castell, edifici que no té pinta de castell, més aviat d'una gran casa pairal que vigila l'horitzó. Però el Jordi ens va dir que era un castell palau amb més de mil anys d'història. Déu-n'hi-do! Es veu que en els seus inicis àrabs tenia fins i tot merlets, però les diferents modes arquitectòniques li havien donat la fesomia actual. Ara és propietat privada i els actuals propietaris l'han restaurat amb bon gust i sobretot amb molt afecte. Allí ens esperava el Josep, el propietari, assegut en un banc de la Vileta amb una gosseta dormilega i simpàtica als peus que, en sentir-nos, es va desvetllar i ens va donar la benvinguda fuetejant divertida la cua. El Josep és qui ens va fer la visita guiada pel castell, de la història del qual en té un màster. Ens va dir que havien recreat raconets al castell per deixar un record de cada pas de la història, ja que al llarg dels anys aquell misteriós edifici s'havia destinat a diversos usos: va estar habitat quatre-cents anys pels monjos d'Escaladei i se'n conserva intacta la capella dels cartoixans, d'una bellesa rara, però agradable, també va ser habitatge de particulars, escola, hospital de sang i, actualment, allotjament turístic. El Josep ens explicava que durant la guerra més de dos-cents soldats italians foren ferits al Cogul i traslladats a Torrebesses, on tenien muntat al castell un hospital de sang. Molts d'aquests ferits van acabar morint en aquest edifici i van ser enterrats al cementiri local.

—Gggg —un soroll gutural va sortir disparat de la meua gola i se'm va fer un nus que no es decidia a tirar ni amunt ni avall—. Soldats italians a Torrebesses, relativament a prop d'Almatret!! —no em podia creure el que estava sentint.

—Què passa? —es va espantar la Pepita degut al soroll que vaig emetre.

—Després t'ho conto.

Ara havia de ser tot orelles per a escoltar fil per randa el tema dels italians.

—Van ser enterrats al cementiri del poble fins que fa uns anys van ser traslladats alguns a Itàlia i altres a Saragossa. Al poble

només queden algunes làpides, deixant empremta d'aquest pessic històric —explicava el Josep.

Jo estava a punt d'explotar de curiositat pensant en la repadrina Isabel i el repadrí italià quan algú va suggerir que podiem anar al cementiri a veure aquelles làpides. Juro que no vaig ser jo. Ja era molt tard i ens esperaven al bar Set a dinar, però tots vam convenir d'anar primer al cementiri, excepte dues senyores grans que feia estona que es queixaven dels carrers costeruts i empedrats i van decidir esperar-nos al bar fent un vermutet. Com que el Jordi també s'hi va avenir, ens hi vam encarar. El temps acompanyava. Feia un esplèndid dia de tardor.

El camí fins al cementiri se'm va fer etern i en arribar allí els meus ulls tafaners buscaven desesperats, impacients, alguna pista sobre l'amant italià. Podria, per fi, posar llum a la foscor? El Jordi deia que tot això dels italians havia sortit al diari i que si patatim i que si patatam, però jo ja no l'escoltava, així que vaig guipar les làpides, m'hi vaig abocar de ple i se'm va posar el cor a mil. La meva retina es va encallar en un nom: SERGENTO MARCELLO DE LUCA (29-12-38). Era ell? Era el meu repadrí? L'italià ben plantat i engalipador? La meva intuïció em deia que sí. La padrina es deia Marcel·la, un nom ben estrany en aquests territoris. De fet, jo no conec cap més dona que se'n digui. Era coincidència? Podia ser que la repadrina posés a la seva filla el nom del seu estimat *sergente*? Seguríssim! Havia d'ésser així! Sentia dins meu quelcom inexplicable que em reafirmava que era ell. Ja està! Ja tenia una altra història i una altra tomba per visitar. Em podia imaginar les anades i vingudes de Marcello de Luca de Torrebellas a Almatret, on l'esperava amb els braços oberts una fadrineta ingènua que li feia rau-rau. Em vaig evadir totalment del grup i de la tirallonga d'explicacions del Jordi i el Josep, fins que la Pepita, nerviosíssima i morta de curiositat, em va preguntar què dimonis passava. L'hi vaig mig explicar, però no sé si ho va entendre, perquè recular als inicis del meu llinatge era complicat i més amb els nervis del moment. Ella, incrèdula com sempre igual que sant Tomàs, deia que no em fes il·lusions, que no podia ser, que tot plegat era massa estrany, que calia mirar si coincidia en el temps i que gira i que tomba, però per a mi tots els indicis es van anar acoblant i no em convenceria del contrari ni Maria santíssima. Passava de l'hora d'anar a dinar i tots estaven

esvaïts, la necessitat fisiològica apressava i vam tirar cap al bar. A mi m'havia passat la gana en sec, tenia un clau a l'estómac i tan sols pensava a arribar a casa per contar la meva prodigiosa descoberta i cosir la ferida d'aquella antiga història, la qual dedico a la repadrina Isabel, a l'estimada padrina Marcel·la i a la mama Encarnació, dones valentes, fortes, decidides, que com tantes altres de generacions passades, de puntetes i sense fer soroll feren pujar famílies, pobles i comarques. No em puc sentir més orgullosa del meu llinatge i dels meus entranyables orígens.

MEMÒRIA

Joel Falcó Salla

Aixecà el cap i, esperançat, veié que ja li quedava molt poc per a arribar a l'alçada de l'ermita de Sant Salvador, al costat de la qual, assegut en el que ja consideraven el seu banc, l'estava esperant en Tonet. Cada cop li resultava més pesat arribar fins aquell lloc, el fort pendent dels últims trams del carrer se li feia molt feixuc, però pagava la pena. La vista que hi havia de la plana de Lleida des d'aquell indret era impressionant, un esclat de color que omplia els sentits. Era com estar en un museu, davant un quadre on les pinzellades del groc viu dels cereals de secà ressaltaven amb el verd dels fruiters i el marró sèpia dels turons i camps de guaret, on el traç negre de la carretera partia el llenç pel centre sense arribar a tocar el blau intens del cel, esquitxat per algun núvol fonedís.

Així doncs, pas a pas, amb l'ajuda de la seva mangala, emprengué novament la lenta marxa per a poder arribar al banc. Entre esbufegades, recolzant-se en el seu bastó i arrossegant ara un peu, ara l'altre, aconseguí arribar. S'assegué al banc, a tocar d'en Tonet, que com cada dia el rebé amb un "Iep!" per tot seguit quedar-se esperant que recuperés l'alè i així iniciar la conversa que els mantindria ocupats la resta de la tarda.

Quan en Tonet cregué que ja havia passat un temps suficient perquè el seu amic s'hagués revingut, llançà la pregunta que feia estona que li ballava pel cap mentre esperava.

—Sebastià, creus en la memòria?

—*Afedemón*, quina pregunta! Memòria crec que en té tothom, però alguns ens desmemoriem més ràpid que altres... —respongué movent el cap amunt i avall lentament.

—No, *bajoco*, em refereixo al record que deixem per allí on hem passat, en les coses que hem fet, que hem construït. Creus que la gent, en un futur, se'n recordarà?

—Coi, sí que estàs filòsof avui... Doncs jo crec que hem de recordar, hem de saber d'on venim per a saber qui som, a on anem.

—*Ndéu*, no tiris de tòpics, tu, ara! Mira, aquí davant nostre, veus Munfaro? Creus que algú recorda que va ser un poble on habitaven vint-i-una famílies, amb una església dedicada a sant Jaume i un castell? Creus que saben que tot fou destruït el 1640 pels francesos, excepte la masia que encara queda dempeus? Creus que la gent ho recorda en passar per davant amb el cotxe, *asventats* com van? —preguntà en Tonet mentre aixecava la mangala i la movia assenyalant la masia de Vinfaro.

—Doncs no, per què ho ha de recordar o saber a qui li és aliè i tant li fa? Però segur que tot i que ja només en queda la masia restaurada i potser alguna pedra del castell, l'essència del que va ser no es perd i a tot aquell que algun cop ha entrat a la casa se li expliquen els temps passats i es recorda amb orgull com encara aguanta dempeus i conserva el nom i part de les terres —digué en Sebastià dirigint la mirada cap al seu amic—. Soc del parer que una mica d'interès manté el record mentre queda un bri d'alè. No ho acabes de recordar tu ara?

—Eu, tens raó, però a la gent gran ja no se'ns escolta i es pensen que som *dessustanciats*, que només expliquem repetidament les nostres “batalletes”. Ara ja només la immediatesa de les coses és important i tot allò que ha passat fa un dia ja no és remarcable, i menys si no surt en aquestes *xismetes* on estan tot el dia enganxats. A fe de déu que se'ls quedaran els ulls balbs, ja t'ho dic jo!

—Vols dir, Tonet, que no ets tu qui tira de tòpics ara? Totes les masses fan mal. No es pot dur una conversa seriosa quan es generalitza tot. Pensa que hi ha força gent que creu que no podem perdre el passat, que sense memòria no som res. Qui perd les arrels, trontolla i acaba per caure i desfer-se en un mar d'idees sense sentit, canviant segons bufa el vent i ballant la dansa que els marquen els qui tenen la paella pel mànec.

—Sempre hem ballat al so de la música que tocaven... Com sobreviure, si no? Encara ara es ven el gra, les *aulives* i *aumelles*,

la fruita i allò que produïm al preu que ens marquen les grans empreses i pobre de tu que et queixis! Una revolta hauríem de fer!

—Recollons, ara vens a la meva —exclamà satisfet en Sebastià—. Què creus que et porta a parlar així? Doncs una història, uns anys passats dels quals potser no recordem exactament els petits detalls de tot el que hi va ocórrer, però que han marcat la nostra manera de fer. Tenim aquesta forma de pensar i actuar pel que hem anat acumulant com a poble, gràcies als fets esdevinguts, tant positius com negatius, i que han forjat el nostre caràcter. Seria com el llinatge familiar, però portat al col·lectiu. No conec cap pagès o pagesa del poble que s'hagi conformat amb les directrius de preus, sempre busquen com canviar-ho i com lluitar contra aquesta injustícia. Som *cabeçudos* de mena. No has sentit l'expressió "som de secà!"? Doncs això ens ho confereix el temps i sobretot la memòria d'allò que hem viscut.

—No em vulguis comparar el llinatge familiar amb la memòria com a poble, que són coses diferents. La meva família no té res a veure amb segons quina família veïna que no vull esmentar i que ja coneixes, que són uns *cantamanyanes*. Som pols oposats! —comentà en Tonet amb una cara de pocs amics que li va accentuar encara més les arrugues marcades de l'edat.

—Vas ben equivocat! No, no em miris amb aquesta cara de maixant. El llinatge l'arrosseguem d'herència, som com som pel que li ha passat a la família al llarg dels anys, conformant una forma de ser generacional. Podem ser una família on els nostres membres tinguin un cert tipus comú de caràcter, comportament, sentiments, siguin més o menys treballadors, els costi gratar-se la bossa o que no mirin prim en el seu *gasto*... què sé jo! I això no et sona a memòria? A record? —En Sebastià reposà un moment i es posà encara més transcendent, amb la mirada fixa en l'horitzó.— Mira, hem quedat que aquesta memòria històrica ens ha modelat fins a fer-nos com som ara i ens continuarà modelant al llarg dels anys. Doncs soc del parer que aquesta memòria és constituïda per la suma dels records individuals de cada família, cada generació i cada persona, de les vivències que es fan dins una comunitat com el nostre poble i que ens defineixen com a conjunt.

—Redeu, ara sí que tinc clar que t'has de presentar per a alcalde. Ets un pou de ciència, Sebastià. Qui m'ho havia de dir! —exclamà, burlesc, en Tonet.

—No te'n fotis, deixa'm acabar, que passa el temps i comencem a tenir gana. —En Tonet assentí amb el cap, realment ja tenia gana—. La memòria històrica podria ser una cassola de tros on, per a arribar a ser com és, cal la suma dels diferents ingredients que la conformen. Aquests ingredients serien els llinatges, les memòries individuals de cada persona, que en farien la cassola. Aquesta cassola de tros com més ingredients, més consistent, i com més quantitat d'un ingredient determinat afegit, un gust diferent. —En Sebastià es deturà per recuperar la calma i fer unes respiracions més profundes.

—Sí, ja m'estic imaginant la cassola de tros —xiuxiuejà en Tonet posant els ulls en blanc per l'emoció— amb els seus *aspinacs*, caragols, *butifarra*, costella de *tossino*, *llangonissa*, conill i el que tinguem pel rebost, tota ben salpebrada i amb aquell suquet que atreu la llesca de pa... Ja se'm fa la boca aigua!

—Eu! Però no et desviïs del tema, *sisquere*, que l'has començat tu. Deia que com més memòries individuals, més consistent és la memòria col·lectiva i més marcats són els trets d'aquesta, que defineixen un poble, amarant-se d'aquelles memòries més intenses. Així doncs, el nostre poble, la seva forma de ser, ve marcat per totes les famílies i persones que hi han viscut des que es va fundar, i que tot i que no puguem recordar tot el que ha passat, ho mantenim viu en la forma de ser, fer i pensar... Per això és molt important mantenir viu el record d'allò que puguem preservar, ja que així farem que la nostra memòria sigui més intensa i que no es dilueixi tan ràpidament en el col·lectiu.

—*Ndéu...* No sabia que fossis tan profund, tu! —digué en Tonet amb una mitja rialleta a la cara—. Crec que estàs a punt de convèncer-me. Tret del fet que em vulguis fer creure que els *dallonsis*, aquells maixants, són també part de la memòria del nostre poble, la resta t'ho compro tot.

—Ja veig que no solucionareu mai la vostra desavinença. Bé, potser les properes generacions veuran les coses des d'un altre punt de vista, un cop les noves vivències es vagin incorporant a la memòria col·lectiva. Fins i tot amb una boda entre les famílies —digué en Sebastià tot picant-li l'ullet.

Il·lustració de Marc Bossa Jiménez.

—Carallot! Merda seca... No penso dir res! —s'indignà en Tonet. I és que en Sebastià sabia que, a part del futbol, aquell era el tema que calia tocar si volia que el seu amic tragués foc pels queixals.

—Mira, Tonet, per a acabar, que ja comença a bufar la garbinada i hauríem d'anar tornant cap al niu. Nosaltres, com a individus, si ens comparem amb la immensitat de la Terra, de les galàxies, de l'univers, som insignificants, no som res. Menys que formigues enmig d'un camp dels teus d'*aufals*. Llavors, per què viure i preocupar-nos tant per si cal tenir memòria o no?

—Ara sí que ja no et segueixo. —La cara d'en Tonet era un poema.— On queda la cassola de tros? Les memòries individuals i col·lectives, la intensitat dels records... Finalment, tant parlar per res? Per a arribar a allò que diu el mossèn el dimecres de cendra, “pols ets i en pols et convertiràs”? No fotis!

—Deixa'm acabar, collons. Ara que ho anava a lligar tot... Deia que som insignificants, no som res. Llavors et pots preguntar, quin sentit té tot? Doncs la vida té sentit si tu li dones sentit. Cadascú de nosaltres vivim la nostra vida donant-li un sentit, un sentit molts cops modelat per la memòria, aquesta memòria de la qual hem parlat abans i que ens ajuda a canviar les coses que han passat i no trobem bé, que ens ajuda a construir-ne de noves que encaixin en el nostre sentit de vida.

—Saps què, Sebastià? —digué en Tonet mentre s'aixecava lentament del banc i començava a estirar les cames—. Crec que això és molt interessant, però ja començo a barrejar-ho tot i a no entendre res... Deu ser l'edat o la falta de memòria...

—Ets *tremendo*, Tonet. A empudegador no et guanya ningú, però aquest cop et dono la raó, sense que serveixi de precedent. Aquesta conversa ja es feia massa pesada. Crec que demà haurem de parlar d'alguna cosa més de poble —contestà en Sebastià, mentre s'ajudava de la mangala per a aixecar-se del banc.

Així, un al costat de l'altre, deixaren enrere el seu banc del costat de l'ermita de Sant Salvador d'Alfès, amb una vista preciosa a la plana del Segrià, i s'encaminaren costa avall cap a casa seva, qui sap si a assaborir una bona cassola de tros o potser només unes sopes escaldades amb el brou d'haver bullit cols i per a acompanyar unes mates tendres de ruella tot recordant temps passats.

LES FINESTRES DE L'AMÈLIA

Marta Morell Cañizares

Un dia qualsevol, sense saber com, vaig oblidar el nom del nostre gat. Ja feia anys que el teníem, així que devia ser vellet, igual que jo. Era una boleta grisa i blanca d'ulls verds, afectuós i molt intel·ligent. Moltes tardes s'asseia a la meva falda i es regirava com un cabdell de llana entre els plecs de la meva roba; després, s'estirava i es tornava a girar per continuar amb el seu impertorbable i profund son.

Amb el pas del temps aquests petits descuits m'anaven arrossegant a una immensa i abismal tristor en adonar-me que cada cop es feien més freqüents i que certs oblits eren cada vegada de més importància. Tota una època viscuda va cobrar força en el meu cervell i en el meu cor per a demostrar un cop més que el temps no s'atura, no demana permís, no pregunta, no espera. Però la vida m'havia regalat diverses vides en una, totes valuoses, totes dignes de ser viscudes i totes recollides en el més recòndit del meu ésser. Així que vaig decidir atresorar en el meu cor els records que em vinguessin a la memòria, ara que encara estava a un temps ben escàs dels records, de manera que em poguessin acompanyar el que em restava de vida.

En aquests moments observava la meva estimada i apreciada família dins de la casa. El meu marit, el Bernat, la meva filla, el seu marit i els seus dos fills. Tots es mouen d'aquí cap allà amb les seves ocupacions diàries i, de tant en tant, padrina això i padrina allò. Al padrí també li diuen coses, però sempre llegeix el diari o fa trencaclosques i el deixen més tranquil. Jo abans ajudava molt la meva filla, però d'un temps cap aquí me'l passo molt a la butaca mirant la televisió i amb el gat a la falda. Deu ser per aquests

estúpids “descuits” que ja no em deixen fer res. Així que ara tinc temps per escodrinyar minuciosament en la memòria, i el primer que em ve, a més dels meus, és el meu entranyable municipi. És ple de records i un mirall antic on dedico moltes hores del dia i de la nit a recordar els senzills i valuosos tresors que s’hi amaguen. És com un llibre que obro i tanco cada dia.

I allà, sense tenir-lo a flor de llavis, es troba ell, banyat pel riu Segre a l'oest del Segrià, dins d'un bell espai natural i amb cert aire medieval. Amb els ulls tancats m'encanta tenir present el majestuós blau de l'aigua del riu, o veure'm immersa en el mar rosa ple d'encant el qual més tard es convertirà en el cor de la fruita dolça; contemplar la vista del pantà d'Utxesa i descobrir les aus que s'hi amaguen entre alguna cabana de volta, aquelles típiques construccions de pedra seca, de les que ja gairebé no en queden.

Mentre els meus ulls aclucats observen com dansa la dansa de la vida, es forma tot un ric estampat de formes que habiten uns preciosos paisatges. Paisatges que són vistos per mi com des de sengles finestres. Si més no, també hi ha esguards sense finestra o finestres que no puc obrir, que estan tancades a la meva vista. Deuen ser escenes de drames humans que no volen entristir la meva ànima ni destruir la bellesa del municipi, el qual treu espurnes de poesia només en la fermesa de la meva mirada.

M'atanso a obrir-ne una i veig com l'aigua del riu lleidatà és fonedissa i prima, la segueixo com un fil que nua uns i altres paisatges en un horitzó molt llunyà. I, resseguint aquesta artèria del món que observo, em fa la sensació que puc caminar i dansar-hi a sobre, com un núvol que no s'esvairà mai. I, tot taral·lejant una cançoneta, el vorejo i arribo al pantà d'Utxesa. Me'l miro i veig que ja no té aquella desmesurada superfície, segurament pel material sòlid dipositat en el fons del riu o de la llera, a més que s'ha anat poblant de canyissar. I avanço. Avanço pel camí natural que rodeja la totalitat de l'embassament, que pertany a la conca del riu Segre i, al seu torn, a la de l'Ebre.

Recordo quan el pare m'explicava que era un pantà únic a Catalunya, ja que no es trobava a cap riu, sinó al mig del traçat del canal industrial de Seròs. Per a la seva construcció —continuava explicant el pare— es van realitzar tres preses de terra que van ser recobertes de pedra en la seva part interior, per a evitar així l'ero-

sió. La presa més gran es troba al pantà, aquest gran mur en forma d'emes, i les altres es troben a les valls del Secà i de la Valleta.

I ara recordo la mà del pare, ossuda però forta, sempre agafada a la meva. Mentre durava el passeig no parava d'explicar-me coses i històries del poble on havia viscut tota la vida.

—No veus la gran quantitat d'ocells aquàtics que s'apleguen al voltant de l'embassament? —deia el pare.

—Sí, sobretot els ocells del canyissar —responia jo, tota entusiasmada.

—Les zones humides són un refugi únic per a molts ocells migratoris i sedentaris. Aquests, coincidint amb el canvi d'estació, es desplacen d'una regió a una altra.... Sovint recorrent distàncies molt llargues... Busquen llocs on reproduir-se, trobar aliment o fugir de les inclemències del temps... De vegades... —continuava explicant i explicant el pare. I jo l'escoltava tota embadalida i amb certa admiració de veure com el pare podia saber tantes coses.

De vegades anàvem amb uns prismàtics a observar el bigotut, el palustre o la boscarla dels joncs. I el dia que vàiem un dels rapaços, com el milà negre o l'aguiló de la llacuna, el pare estava tan entusiasmada que em portava a fer un vermut al bar del poble per a celebrar-ho. I, encara amb els ulls tancats, percebo el sabor d'aquell formatge salat i lleugerament picant amb petites clivelles i ple de forats, les ametlles crues i amb pela que havia trencat aquell mateix matí l'Eduard, l'amo del bar, i el toc d'alegria de les espurnejants i inconfusibles bombolles de l'aigua carbonatada del sífó.

El pare no s'hauria pensat mai que, uns anys després, tota aquesta fauna seria declarada Reserva Natural de Fauna Salvatge. Es veu que fa poc han habilitat un punt d'informació i turisme que es diu La Fusteria, una zona de pícnic i observatoris per a contemplar la vista del pantà i descobrir les aus que s'hi amaguen.

Segueixo el ritme pausat dels núvols, entrelaçant alguna història que em ve al cap, i, de sobte, ensopego amb el majestuós espectacle on contrasta la verdor de les riberes i la tonalitat seca i eixuta dels voltants, l'aiguabarreig del Segre i el Cinca. I, pocs quilòmetres més al sud, ja al terme de Mequinensa, es troben amb el riu Ebre. Sembla com si els cabals dels tres rius quedessin enamorats per sempre; junts se senten menys sols i s'acompanyen en un viatge infinit. Passen de l'excitació i l'eufòria dels esquitxos inicials del

retrobarment a un amor plàcid on hi ha calma, seguretat i una sensació d'unió consolidada.

En aquest punt únic, visualitzo el pare dient, amb molt d'entusiasme, la mateixa frase cada vegada:

—És la cruïlla fluvial més gran de la península!

Perdo la veu del pare i sento de lluny unes riallades remotes i apartades, les segueixo en la distància que hi ha entre finestra i finestra amb la intenció d'intensificar el so familiar que escolto. A menys de tres quilòmetres, la finestra s'obre i veig nens i nenes que hi juguen.

—Oh! —se m'escapa un sobresalt de fascinació que fa tapar-me la boca.

—Déu meu! Elena! Pau! Sebastià! —i allargo la mà com si els volgués tocar o agafar, però la finestra no em deixa, sembla blindada, cuirassada per un record translúcid i delicat.

Que havíem jugat vegades a peu de l'ermita! L'Elena, el Pau, el Sebastià i jo sempre hi anàvem, perquè semblava una miqueta lluny de casa i així podíem fer de les nostres. Quins records més agradables em venen a la ment! Jugàvem a fer que el Sebastià es casava amb l'Elena, el Pau era el capellà i jo una monja que acompanyava l'esdeveniment nupcial més esperat de l'any. Rèiem molt tots quatre. I la sorpresa va venir quan, en la vida real i adulta, l'Elena es va casar amb el capellà, o sigui amb el Pau. El Sebastià tota la vida va fer broma amb el mateix, i em deia que potser ell i jo ens hauríem d'haver casat també.

M'adono que tinc una rialla als llavis i que unes llàgrimes de nostàlgia omplen els meus ulls. Encara viu, el Sebastià. Potser l'hauria d'anar a veure.

I quan se'm comença a esborrar la imatge de l'Elena i el Pau, veig aturonada al sud-est de la vila la sòbria i humil ermita de Carrassumada, amb la masia contigua, dominant un magnífic paisatge amb la plana de Solibernat, el pantà i, al fons, Montmaneu, cim que s'alça solitari i orgullós perquè sap que és el pic més alt del Segrià. També s'hi veuen Aitona i Seròs i, més al nord, la silueta de la Seu Vella de Lleida. Quina postal més bonica tinc davant els ulls tancats!

Quan era petita, tan petita que ni m'afigurava entre les cames del meu pare i que tot just havia començat a fer frases curtes, la

paraula Carrassumada no em sortia i deia *Cansumada*. La mare m'ho repetia moltes vegades perquè ho aprengué, però a mi no em sortia. I quan ja vaig ser una mica més gran, i encara trobava molt estrany el nom de Carrassumada, el pare em va explicar que aquest nom era fruit de sis segles d'assentament de cultura aràbiga i que en àrab significava "Palau de la mare d'Adà".

—Doncs que li diguin Palau de la mare d'Adà! —vaig respondre jo tota ferma i com donant un cert raonament lògic i congruent.

Els pares i els padrins rigueren sense parar. Riallades que encara ressonen a la meua enyorada ànima.

El que més m'agradava i m'agrada de l'ermita és que ambdues construccions són molt senzilles i sense cap afegit decoratiu. L'ermita té una sola nau amb embigat al sostre faixat, amb dues arcades de mig punt, rebaixat amb contrafort exterior i campanar d'espadanya. La masia veig que encara conserva part de l'obra mestra primitiva a la planta baixa, reforçada també amb contraforts. I vaig veient com cada 10 de maig hi pugen la Verge des del poble en processó i s'hi fa una missa en el seu honor. La mateixa processó que feia de petita amb els meus pares, la que feia amb els amics i amigues, la que feia amb els meus dos fills i la que, anys més tard, faria amb els meus nets.

Com passa el temps!

Obro els ulls i miro la maneta que marca els segons del rellotge que hi ha a la saleta. Es va movent suaument, i llavors em venen a la memòria unes paraules que vaig llegir una vegada: "El temps és una il·lusió, ja que varia segons qui el percep." Si més no, el rellotge no s'atura, les persones envelleixen o ja no hi són, els temps canvien i evolucionen.

I, així, continuo obrint i obrint finestres sense parar. Cada dia. Amb els ulls tancats.

I a través d'aquestes finestres on contemplo el món, o més ben dit el meu món, i em permeten navegar entre la realitat i els somnis, tinc la meua pròpia finestra individual que representa la meua intimitat viscuda. Aquest castell en què guardo els secrets, els somnis i les il·lusions. M'encanta recordar escenes quotidianes de la meua vida i que ara són viscudes per la meua descendència.

Il·lustració de Janira Duran Vidalmorgó.

Aquesta finestra és un diàleg entre el dins i el fora. Si més no, crec que ben aviat seré fora, i això no em turmenta gens perquè el dins va tenir valor, grandesa i essència.

Encara m'arriba la flaire de pa torrat i de cafè acabat de fer. Veig la meva mare portant l'esmorzar al pare i, allà asseguda, en una mena de trona, una nena petita mira l'escena tota entretinguda amb un sonall que li ha donat la padrina. El pare li ha donat un tros de pa que ella rosega amb deliri al mateix temps que li fa una rialla. Déu meu! Aquella nena soc jo! De sobte, i molt de fons, sento com el meu gendre diu que la padrina sempre dorm. Voldria obrir els ulls, però si els obro perdré l'entranyable escena. Un raig de sol m'esquitxa la cara, m'aparto de la foscor i m'atanso encara més a la vora de l'etèria finestra per veure-ho millor. Veig que potser no és la millor casa, però és casa meva, la que m'agradava a mi. I potser no és la família perfecta, però és la meva família.

Parlen entre ells i, en acabar d'esmorzar, cadascú fa les seves activitats del dia o van a la feina, es mantenen ocupats, distrets. Mentre aquella nena d'ulls grans i esbatanats observa envers la senyora gran d'ulls apagats i tristos que també observa des de la seva nostàlgica finestra. De vegades penso que noten que algú els mira o els vigila, i llavors el cor em bateja tant de pressa que crec que em sortirà per la gola en qualsevol moment. Després recordo que en aquella escena soc una figura irreal, incorporària, on la meva ànima és una princesa tancada en la seva torre amb unes quantes finestres per mirar la vida.

I obrint els ulls, veig la meva filla com va envellint a la vora del seu marit, de qui es va enamorar només veure'l, en Joan, un bon jan i treballador com el qui més. Que fa uns minuts ha tornat a dir que a la padrina se l'hauria de treure a passeig perquè, si no, dorm tot el dia. I jo prego perquè em deixin aquí tranquil·la obrint les meves captivadores finestres. En un racó del menjador veig la tauleta de fusta de pi amb una fotografia de tota la família; el Bernat m'agafa per l'espatlla, mostrant la seva tendresa de sempre, mentre jo estic asseguda amb l'Àlicia a la falda i la Rosa i el Joan agafen la petita mà del Francesc, que es mira la seva mare de reüll. Quina fotografia més entranyable! Si pogués posar-m'hi a dins i tornar a reviuire aquell moment en què tots sis érem tan feliços...

El Bernat té una altra fotografia a la seva tauleta de nit, de quan ens vam casar. Ara dormim en una habitació de dos llitets. De tant en tant, abans d'anar a dormir, l'agafa i l'abraça, i després em dona un dolç petó de bona nit. Jo l'agafo de les galtes i li torno el petó. El meu estimat Bernat!

I ara, mentre miro com dorm plàcidament, començo a recordar la seva rialla que em va enamorar a l'instant, el nostre festeig entre boscos de ribera i el senyorial riu Segre. Salzes, xops, àlbers, oms i el borbolleig de l'aigua del riu que també tenia un riure lluent i, fins i tot, semblava que cantava net i transparent. Un antic mirall on encara veig reflectides les nostres ombres joves, alegres i abraçades. Al cap de tres anys de melós festeig, em vaig veure entrar a l'església de l'Assumpció, de bracet del pare, tota emocionada i tremolosa. Portava un vestit blanc neu, que encara guarda la Rosa a l'armari, de cintura molt marcada, plecs sota pit i canesú de punta, sabates de taló i punta arrodonida. Em ve l'olor de les roses blanques i salmó del ram de núvia com notes perfumades de joiosa melodia.

Recordo que, abans d'entrar, vaig alçar la vista per a veure la bella i exultant façana barroca i els enormes pilars que li servien de reforç per a resistir l'empenta d'uns arcs faixons. El clàssic edifici tenia una nau transversal que creuava perpendicularment la nau central, cosa que a mi em semblava indicar un obstacle interposat entre els fidels i el presbiteri destinat als clergues. I allà, on es creuava la nau i el transsepte, es trobava el creuer, i a sobre d'aquest, el cimbori i la cúpula, sempre tan sumptuosa, bella i enlluernadora.

La mare em va explicar que l'orgue va ser un orgue traslladat i construït per l'orguener Froster, d'Anglaterra. Jo sentia una enorme devoció per aquell instrument musical considerat com l'instrument més gran de tots, tant pel que fa a les dimensions físiques com a la varietat i riquesa tímbriques. El que més em fascinava de l'orgue era que abastava tots els sons musicals audibles, des de les notes més profundes fins a les més remotes. Per a mi era el rei dels instruments.

—Oh, Bernat! —de vegades li parlo sense que ell m'escolti.

Aquell dia i els dies venidors estàvem en la més brillant sortida del sol, i ara que es va apropant la posta lenta i nebulosa, admiro el que el nostre matrimoni va ser. Un foc ardent al cor, un somriure sempre ballant als ulls, un camí ara i adés sinuós, un seductor passeig en muntanya russa. Destinats, sempre deies tu. Destinats a

aquesta aventura, a aquest amor tan fort i constant del qual va florir la rosa més preciosa que jo he vist mai, la reina del jardí que tu i jo regàvem cada dia. Per això li vam dir Rosa de nom, recordes? Ella ens portaria dues roses més del seu propi jardí, el Francesc i l'Àlícia. Precioses tal com ella. Recordant tot això em quedo adormida. Adormida de veritat, sense finestres.

L'endemà m'aixeco massa tard. Sento el Francesc, el meu net, arribar tot entusiasmat explicant la visita guiada del dia d'avui.

Durant el període de floració dels arbres fruiters fa de guia de tots els que els visiten i es deixen seduir per aquest cromàtic i sorprenent espectacle. Ell sap que és impossible saber amb exactitud el moment àlgid de la floració, quan les flors de tons rosats creen una immensa catifa entre rosada i lilosa durant uns dies. La duresa de l'hivern, les gelades o la sobtada pujada de les temperatures fan complicat saber les dates exactes. S'ha escaigut a principis de març i, a part de la seva feina de pagès, a ell li encanta aquesta època de l'any i poder explicar la floració als visitants.

Em poso la mà al front, sembla que m'ha marxat la llum dels ulls un moment...

El Francesc ensenya camps i més camps, molts amb arbres fruiters de diverses varietats de fruita dolça, com ara préssecs, nectarines, préssecs de tomata i platerines, unes fruites a mig camí de la nectarina i el préssec de tomata. Explica als seus visitants que la floració no és a tots els camps igual i que cada varietat té un tipus de flor diferent, així que podran observar graus de tonalitats dissemblants. El padrí Bernat sempre li feia veure que amb la distància la sensació d'explosió de colors és més gran, mentre que si s'apropen a peu de fruir l'efecte colorista és menor. I ell ara fa que ho comprovin els visitants. La visita ha començat davant el consistori, la ruta ha continuat amb cotxe amb parades per contemplar la floració fins arribar al turó de Carrassumada. La següent parada l'ha fet a la Reserva Natural d'Utxesa, i a la tarda han visitat el Museu de l'Evolució, situat a l'antic molí.

He tornat a tancar els ulls.

Oh, l'antic molí! En aquests terrenys hi havia el molí, la bassa i una part més de terreny que es va convertir en quadres de cavalls. També hi havia l'hort del molí. Venia molta gent dels pobles veïns a moldre, s'hi desplaçaven amb la seva cavalleria carregada amb

dos taleques de blat. Mentre esperaven que molguessin el gra, les cavalleries s'allotjaven al carrer de la part més alta del molí, on hi havia les quadres. Més tard, als anys seixanta, el va llogar una cooperativa per a fabricar-hi pinso i oli. Però recordo que el molí d'oli només es va utilitzar uns mesos, perquè el fred va matar gran part de les oliveres, i llavors la cooperativa va optar només per la fabricació de pinso.

Sento una infinita malenconia en veure'l convertit en un museu de cinc plantes, amb més de mil peces relacionades amb oficis antics que corresponen a la col·lecció del Ramon, un veí del poble. I, només a la planta de sota, la planta cinc, resten tristament però amb orgull les peces d'un vell molí d'oli.

La gent sabíem que havia estat el primer edifici del poble que va generar la seva pròpia llum. El Bernat sempre ho explicava.

—Es va instal·lar una turbina, s'hi va acoblar una dinamo...
—deia tot movent les mans com si ho hagués instal·lat ell mateix.

És un dia qualsevol de març. Allà m'espera amb un plàcid somriure la que porta la dalla en un llarg mànec de fusta. L'he vist darrere d'una finestra, però no com les finestres boniques que jo obro; gairebé diria que aquesta s'ha obert sola. He girat a poc a poc l'esguard i està recolzada a l'ampit, al fons d'un passadís, convidant-me a passar.

Em ressona al cervell l'espant de l'abisme, on m'engolirà una gèlida i silenciosa obscuritat.

—Ja ets aquí? —li pregunto amb mirada lànguida però serena.
El Bernat no m'acompanya...

EL TERME

Núria Mateu Almacelles

Primer Premi de Relats Curts 2024

Tornes a casa resseguint les fites del terme. Encara hi ha aquells pedrots grossos que separen un tros de l'altre. I també els camins que ha esventrat la piconadora i que t'han fet perdre les referències dels camins coneguts. Quan mires aquestes autopistes de terra roja obertes entremig de les parets de pedra seca no entens com ha anat tot per acabar partint d'aquesta manera tan asèptica allò que havia fet la generació repadrina.

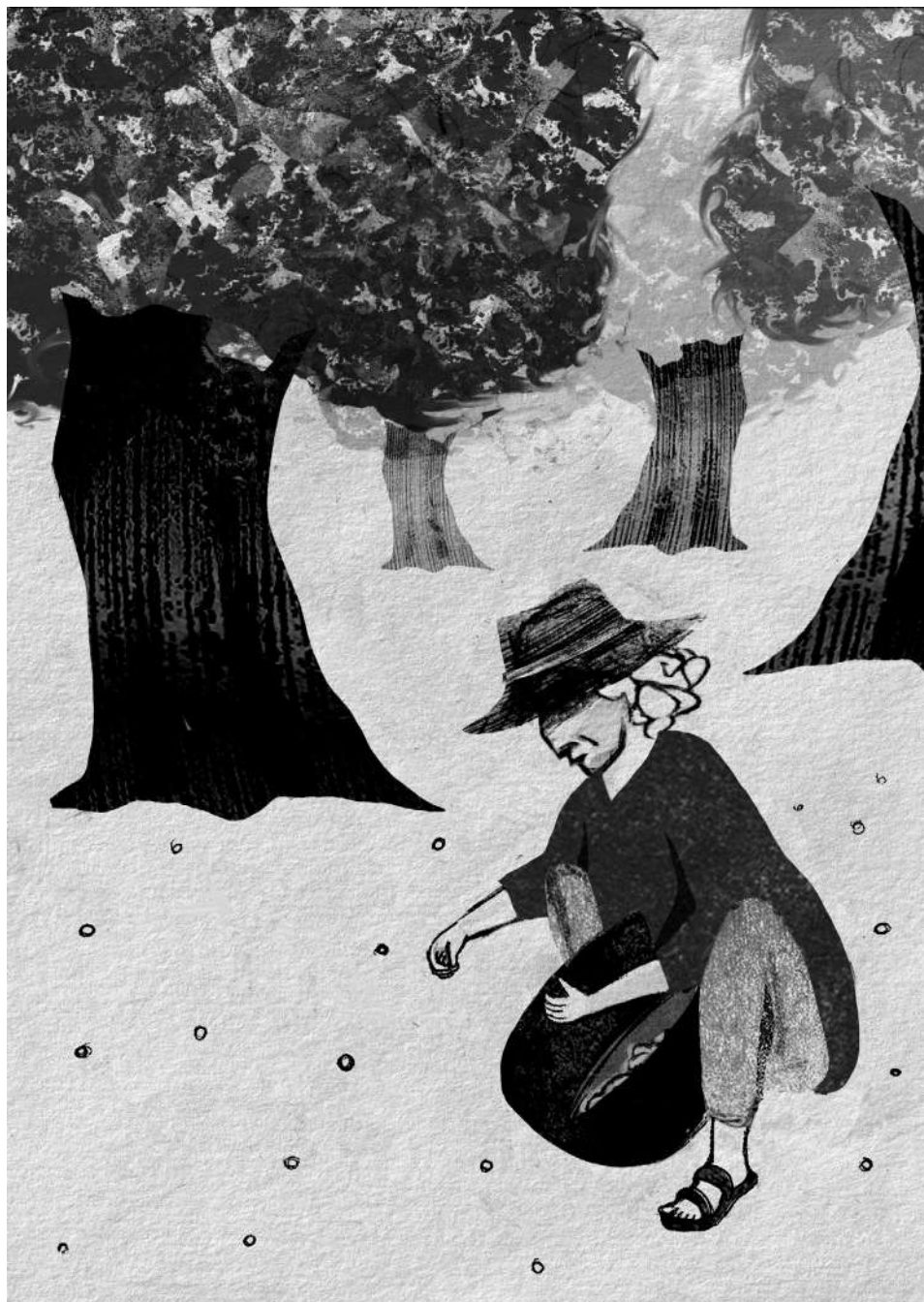
Tornes a casa resseguint les fites del terme. Després, també penses que potser no ho reconeixes perquè ben bé no és casa. És la casa on va néixer la mama. La casa on va néixer el padrí i ves a saber qui més si anem mirant enrere. Però ben bé, del tot, no podríem dir que és casa teua. Perquè no hi vas néixer, no hi vas viure. I alhora la sents més teua que aquella de l'altre poble on sí que vas néixer, on sí que vas viure. Llavors t'emboliques entre els fils del pensament, que si què s'entén per casa, que si què s'entén per lloc d'origen, que si podem tornar d'on no som, que si l'epigenètica diu que els traumes d'una generació ja es poden veure físicament en les dues properes, que llavors penses que la Lara quan t'ho va explicar segur que no ho va dir ben bé així però això és el que has entès i que et perdoni tota la comunitat científica les imprecisions, però que si els traumes del teu padrí se't queden al genoma, també pots dir que això és casa teua perquè és casa del teu padrí.

Total, que ara ja no saps si aquesta frase que t'havia agradat tant com quedava, com sonava, com de real era, ara s'escau en això que intentes explicar que és tornar a casa. Perquè tornes, sí, tornes a la comarca que t'ha vist néixer. I notes que mitja vida després i malgrat les piconadores i els regs que han canviat els paisatges coneguts, continues coneixent els codis que regeixen les converses.

Tornes veient-la bonica després de mitja vida d'autoodi. De mitja vida de pensar que millor que no es veiés massa d'on venies. Ja t'ho deia la Camille, que ens van vendre la idea del progrés, que calia deixar el camp per anar a la ciutat, que encara que això soni a l'època del teu pare, tu també vas comprar la moto i te'n vas anar a estudiar a la capital cosmopolita, perquè ser filla de pagès no tenia cap futur. I vas aprendre a dir agricultor cada vegada que et preguntaven de què treballava el teu pare, perquè pagès sonava més pobre, menys seriós.

En aquest camí de tornada, trasplantes les relacions. Proves a veure com arrenen aquí. El clima és forçadament diferent. Sempre has pensat que més sec, perquè no hi ha aquella sensació de vora el mar que et va fer tornar fredolica d'un dia per l'altre, notant com aquella humitat marina se t'anava posant entre els plecs de la pell, travessava els músculs i s'instal·lava a dins de cada un dels teus ossos. En aquest trasplantament passen coses, com ara la Judit dient que val, la província sí, però millor més cap amunt, que el Segrià no li diu res. I tu que has fet no sé quantes hores de teràpia per estimar-te més i millor veus que aquest autoodi està cultivat en el més mínim parterre, fins i tot en la millor intenció de les teues amigues. Llavors, recordes que algú et va dir que on semblava que hi havia un erm, en realitat hi havia molt potencial. Penses en l'estepa que tens al costat de casa i en totes les plantes i bèsties que viuen allà on sembla que no hi ha res. I somrius a dintre dels ossos que es van recuperant d'aquella humitat metropolitana.

Tornes a casa i mentre camines la recordes quan t'explicava que als nou anys es passava el dia ajupida arplegant olives. I que al cap del dia no es podia ni posar dreta de tant mal que li feia l'esquena. Així va començar un seguit de feina rere feina. Els seus últims dies, entre aquest món i l'altre, encara et feia anar a preparar aquella panera que havien de venir a buscar o volia que li sargissis el llençol que en aquell altre món on ella vivia estava foradat. Després penses en tu, que als dotze, no als nou, també et passaves dia rere dia amb els préssecs. De la galleda a la caixa, assegurant-te que tots eren de la mida correcta, que no tenien cap nafra i que la mosca no hi hagués fet niu a dins. Als matins plo-raves de cansament quan sonava el despertador, aquell que era un moixonet estrident que t'havien regalat feia un parell d'anys quan

Il·lustració d'Alba Lafuente Mendez.

et van vestir de blanc i et vas empassar per primer cop una hòstia consagrada que se t'enganxava al paladar com un esbarzer.

Tornes a casa i notes els crec-crec que fan els calaixos de la memòria en obrir-se en les ranures dels teus ossos, en la tovor de les vísceres. La memòria que és al cos però que no és a la memòria. Allà obres calaixos i els trobes buits. La Maria et diu sí, quan corriem a l'hort del teu padrí, sí, quan ens banyàvem al safareig, sí quan jugàvem a l'engolfa on guardàveu les ametlles, i tu obres un calaix, aixeques un replec de memòria i allà no hi ha res. Però el teu cos sí, el teu cos fa crec-crec quan ella parla. I a tu que et fa por que de tant crec-crec es trenqui.

Tornes i és com recórrer el rastre de la bava de caragol quan ja s'ha assecat i brilla com un torrent de purpurina. Ja no se t'hi enganxen els peus però és evident que hi va passar l'animal bavós que aquí la gent es menja amb desfici. I en aquest tornar t'havies dibuixat un mapa amb els punts clau, no hi era tot el camí definit però sí alguns llocs que et recordaven que alguna vegada havies tingut la il·lusió, la vaga sensació de pertànyer. Aquests punts que vas dibuixar ara s'han fet del tot inaccessibles i et preguntes si sempre tot ha de ser tan feixuc. Tens un pedreguer al fons de l'estómac que t'estira cap avall. És una pesantor coneguda, ressabuda.

Quan no saps què fer amb tot això que et cou a dins t'asseus a esperar a la vora d'una fassera o agafes el portant i passes a l'altra comarca només per poder creuar aquest riu i notar l'aigua que baixa impenitent. L'amplada que abasta t'impresiona i penses que quan vulgui, ell, el riu, s'ho endurà tot. Ara, guarda la potència de tots els afluents, i dels afluents dels afluents que han nascut petits però rabents allà entre les roques de les muntanyes.

I quan arribes a casa, aquesta casa on tornes, t'envaeix l'olor de l'espígol que recollies amb la padrina i que posàveu a assecar. Et recordes dels ramets de menta i roses que ella posava sempre a la cuina i segueixes el seu llegat de posar bellesa a cada racó que pots. Perquè sigui com sigui la vida que tens, no vols perdre de vista que hi pots posar coses boniques i que les plantes que omplen el jardí que els padrins van plantar molts anys enrere es mereixen que les segueixin estimant.

2 DE MARÇ

Núria Visa Reñé

Accèssit Premi de Relats Curts 2024

Es palpava l'olor del so de planys, suor i pols. Era nit fosca. No feia falta llum per notar el regust metàl·lic de la sang. Vaig aferrar-m'hi, però sabia que no podia allargar-ho més. La minyona em va mirar suplicant perdó i va marxar.

* * *

Toca la segona sirena del dia. El so s'entafora a tots els racons del poble. Un bram greu que augmenta el to progressiu i quan arriba a l'estrepit comença a desfer-se. Les últimes escorrialles de la seva remor fan guanyar pas al silenci ambient. És la una del migdia. La una del dia 1 de març de 1958. Plego la carta i la poso dins d'un sobre. Una llosa que m'ha acompanyat quaranta-set anys. Faig el compte enrere de la vida amb cada tocada de sirena.

Un feix de llum ampli travessant la vidrada de l'habitació s'aclofa sobre les meves cuixes. Ara les utilitzo poc i són més aviat unes pelleriques que envolten uns músculs atrofiats. Les mans, però, mantenen la destresa necessària per fer mitja. Veig arribar el Miquel amb el tractor i la Maria asseguda sobre la planxa metàl·lica que recobreix la imponent roda del vehicle.

—Mama! En deu minuts dinem! —em crida l'Olga des de la cuina.

Pugen les escales de casa a correuita.

—Padrina! Mira quines branques que he agafat del tros. El pare sol me n'ha deixat arrencar tres perquè diu que d'aquestes floretes blanques en sortiran pomes i no me les puc endur totes a casa —m'explica la Maria amb paraules atropellades.

—A aquesta nena li agrada més el tros que l'escola —li remugo a l'Olga.

—Igual que a tu. Sempre ho deia la padrina Pepita —m'etziba ella.

—Portem carxofes i tomates de l'hort i hem posat verí en un forat que ha fet un talp. S'ha menjat totes les pastanagues que teníem —diu ara la Maria amb un to de veu més greu i pausat. M'acompanya fins a la taula de la cuina—. Ecs! Quina olor d'ous rancis que fa aquest bròquil bullit, mama! Jo no en menjaré.

—Doncs si no te'l menges avui, t'esperarà per demà en lloc dels canelons de festa major. Com tu vulguis —contraresta així l'atac.

La Maria i el Miquel fan la migdiada mentre l'Olga posa ordre a la cuina envoltada del dringueig dels estris. Jo no en gasto, de son. Bé, em sembla que no en tinc mai, encara que de tant en tant faig alguna becaina. Una espiral de pensaments donen corda a l'en-granatge del cervell. Però no és una maquinària de precisió suïssa i suposo que gràcies a això puc descansar algunes estones.

Sé que demà farà divuit anys, però no va començar aleshores, va ser molt abans. Quaranta-vuit anys enrere.

*

—Carme, no vas recollir la roba estesa! Et vaig dir que avui abonaven els camps i tot faria olor de fem! I ja saps que si penetra en la roba després cal fer-ne tres rentades! —li crida la seva mare des del corral.

Porta una setmana que s'oblida dels encàrrecs, que arriba tard als llocs i que assaja el seu discurs. La Carme és la pubilla major de les festes i, a més, demà és el seu divuitè aniversari. Avui arribarà la seva àvia de Barcelona. Allí, a les padrines en diuen àvies. L'única que segueix viva. El seu marit va ser assassinat a la guerra i des que va morir el seu fill no havia tornat de visita al poble.

*

Sempre deixo obert tres dits el batent de la finestra. S'esvaeix la foscor per sorgir la claror. Els pardals discuteixen entre ells. Reposo enclotada al centre del llit gran. Tot i que començo a dormir en un lateral, on la llana és més abundant i el matalàs més ferm,

Il·lustració de Mars.

el neguit de la nit m'acaba traslladant a la profunditat central. Sona la sirena. Són les vuit.

—Quan surtis de missa, ves a deixar aquesta carta a Cal Quimet. Posa-la sota la porta —li encarrego a la Maria—. I que no et vegi ningú! Si ho fas bé et donaré una pesseta.

L'Olga es troba d'esquena a nosaltres, dreta davant dels fogons, remenant de manera constant l'olla. La casa està impregnada de l'olor de xocolata desfeta. Jo faig trossets de les restes de pa de la setmana i la Maria els envelluta de mantega.

*

La Carme de Cal Quimet es posa el vestit de pubilla, es recull els cabells dins la ret i es perfuma amb dues gotes de la colònia que li ha portat l'àvia de Barcelona. Les mitenes les reserva per al final.

És un dia ple d'activitats i la pubilla assisteix a totes. A les dotze del migdia, la missa major. Asseguda al primer banc, veu l'altar que està envoltat de clavells. El mossèn s'ha posat una estola de color verd. Havien anunciat que vindria el bisbe, ella no sap qui és però hi ha un altre capellà que porta un barret allargat i amb tocs daurats que desvetllen totes les incògnites.

—“¿Qué Dios hay como tú, / capaz de perdonar el pecado, / de pasar por alto la falta / del resto de tu heredad? / No conserva para siempre su cólera, / pues le gusta la misericordia.” Palabra del Señor —conclou amb un ritme i una entonació perfecta la Carme. S'aixeca amb delicadesa un pam les faldilles i baixa les tres escales de l'altar per tornar amb la resta.

—Padrina, jo podré ser pubilla quan sigui gran? —xiuxiueja la Maria.

*

El repicar de campanes i els crits dels nens corrent emplen els carrers del poble. Espero la Maria asseguda en un banc de la plaça. Veient aquella precipitació d'alegria em transporto quaranta-vuit anys enrere.

Avui commemorem el 2 de març de 1910, el dia que va arribar l'aigua al poble. La construcció del canal s'havia iniciat quatre anys abans, després de moltes protestes. El pare, altres pagesos i gent de

bé del territori van estar tres dies fora de casa amb les mules per anar a un míting a Binèfar. En aquell moment jo tenia nou anys. El pare ens va contar que eren més de deu mil persones. Com si tots els habitants del poble multiplicat per tres s'agrupessin. Recordo que m'ho va explicar així. En aquelles terres cada cop s'hi respirava més misèria, l'aigua escassejava inclús per a beure i als sòls no hi creixien els conreus.

Quan era petita, als estius, a mi m'agradava anar al tros. No puc recordar bé què hi feia, però sí el que sentia. Em fixava com els primers raigs de llum travessaven el fullam i el brancatge dels arbres. Acompanyava l'ase en les seves feines mentre li oferia farfatge i vigilava que no em mengés els dits. Buscava trèvols de tres fulles entremig dels extensos camps de gira-sols. El pare d'en Jaumet era veí de tros i nosaltres dos ens passàvem els dies junts. Érem amics. Però a l'estiu dels meus quinze anys, el 1909, em va fer un petó a la galta l'últim dia abans de tornar a l'escola. Aleshores ens vam fer nòvios.

El 2 de març de l'any següent, com si es tractés de l'arribada del Messies, vaig assistir a la millor festa de la meua vida. M'havia posat un vestit blanc de cotó amb un ribet blau de setí marcant l'escot i un llaç fermant la cintura. A punta de dia ja s'hi respirava l'aldarull dels almacellencs acompanyat per una banda de músics vinguts de la ciutat de Lleida. Intentàvem posar-nos al capdavant per ser-ne testimonis. Crits d'alegria i aplaudiments incontrolats davant el primer corrent d'aigua. El canal borbollava la cançó de la vida i prosperitat. Tots ho sabíem. Els nens seguien pel voral el ritme de l'aigua, veient-la serpentejar. La resta s'abraçaven. Focs artificials. Trabucs disparant trets d'il·lusió al cel. Vèiem augmentar el cabal i la pressió. La música no parava de tocar, unint els seus acords a l'eufòria desfermada de la multitud. En Jaumet em va agafar la mà i em va fer un petó als llavis prement amb força i prolongant-lo tres segons. La festa va durar tot el dia amb balls, curses i banys.

Arran de l'arribada de l'aigua al poble, alguns terratinents i empresaris van venir a estiuejar. Van portar amb ells el primer vehicle que va circular per Almacelles, un Panhard et Levassor. Aquell estiu, a la meua germana i a mi ens van enviar a casa dels senyors de Barcelona per a servir.

Apareix la Maria i fa cruixir un dolç a la boca.

—Ja està fet. I a més m'he comprat cinc caramels amb la peseta que m'has donat —farfalleja mentre li surten trossets vermells de sucre cristal·litzat.

—Menja'ls tots ara, que no ho sàpiga la mare.

—A la tarda anirem a la desfilada de carros, oi? —pregunta posant cara complaent.

*

A l'obrir la porta de casa s'arrossega una carta. Hi ha escrit el seu nom amb una cal·ligrafia tremolosa i inclinada. No hi ha segell. Quan intenta llegir-la la interromp una minyona.

—Senyoreta Carme, vagi al menjador ràpid que l'esperen! —li diu.

Deixa el sobre damunt del moble del rebedor. A l'entrar a la sala hi ha tota la família i el servei acompanyant un pastís d'aniversari.

Encabat de dinar van tots cap al carrer Major. La desfilada de carros de la Festa de l'Aigua d'aquell any serà retransmesa per la televisió. Hi ha les càmeres del NO-DO. L'esdeveniment és conegut arreu de l'Estat i la Carme és l'encarregada de proclamar-ne el guanyador. Múltiples carretes estirades per rucs i tractors estan guarnits amb pancartes i flors.

*

El Miquel, l'Olga i la Maria han anat cap allí també, però jo no puc estar-me tanta estona dempeus. Aprofito per apedaçar alguns mitjons.

Durant l'estiu que em van enviar a fer de minyona vaig aprendre a cosir, teixir, cuinar, netejar les taques de sutge i a patir. El senyoret es va enlluernar amb mi. M'observava des de les finestres mentre regava les flors del jardí, em fregava subtil la cintura quan venia a la cuina a tafanejar el dinar i em deixava xocolatines amagades dins la bossa. Jo estava amb en Jaumet i vaig decidir semblar una beneita davant les seves mostres d'interès. Però tots els afalacs m'agradaven i el senyoret també. Tenia les cames curtes però l'esquena ampla, els cabells despentinats de color d'avellana i un somriure persuasiu.

—El diumenge a la tarda voldries sortir a fer un tomb? —em va dir per un passadís—. T'espero al camí a les quatre.

Aquella va ser la primera de moltes més escapades. Sabia que no ho havia de fer, que en Jaumet m'esqueia més, però no podia resistir-m'hi i vaig deixar-me endur fins a les profunditats dels seus desitjos. No m'hi vaig negar, ho vaig gaudir. No en sabia, però me'n va ensenyar. Ell estava promès amb una noia de la gran ciutat.

A mi també em van enviar uns mesos a Barcelona. Primer a fer de minyona. Després, una nit fosca, en unes golfes, enmig de suor, crits, sang i patiment es van endur el meu fill. Tornaria a casa al costat d'en Jaumet.

Un 2 de març va portar l'aigua al poble, em va prendre un fill i em va donar una neta.

*

Quan arriba a casa a la nit, la Carme es recorda que havia deixat el sobre damunt el rebedor i va a buscar la carta. Obre tots els calaixos, tira els papers a terra, remou la catifa.

—Què busques, nena?

—Una carta que hi havia aquí a sobre —respon a l'àvia.

—Ah! L'he oberta i era propaganda de les festes —comenta amb un to rebaixat mirant de reüll cap al foc a terra i assegurant-se que només en queden les cendres.

ES POT ESTIMAR UN ARBRE?

Isabel Bellet Oronich

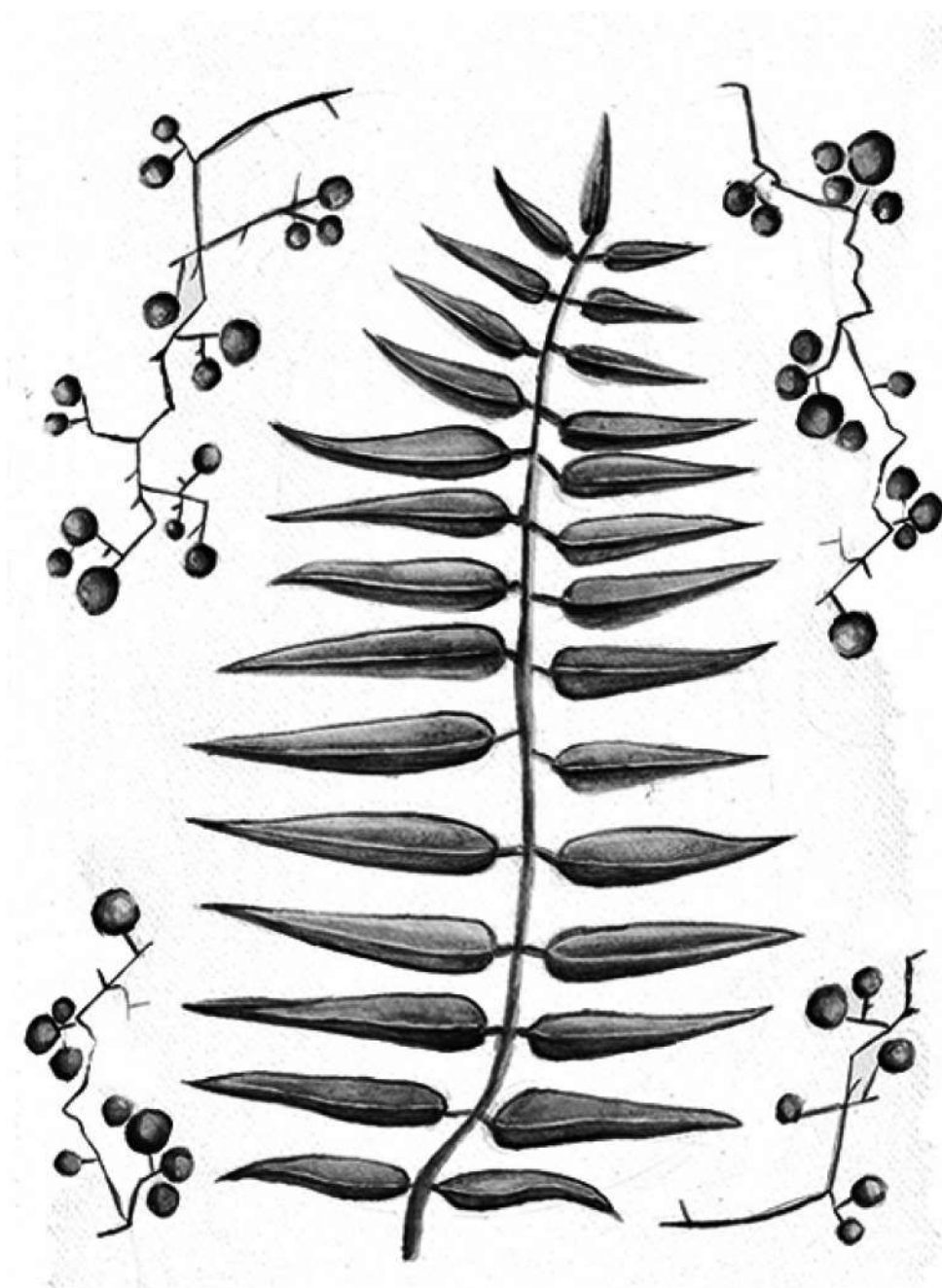
Per fi s'albirava el campanar al capdamunt de la recta, blanc, esvelt, sobirà, amb el penell al cim en forma de gall envanit. Els arbres ja s'havien vestit de primavera i els camps eren plens de color, d'animació, de vida. La natura exhibia una alegria desbordada que contrastava amb el meu dolor, un dolor que mai abans havia sentit en arribar al poble, ans al contrari, sempre quan hi tornava i podia llegir-ne el seu bonic nom em sentia a casa amb la certesa que allí seria feliç, però avui sentia dins meu una aridesa extrema que m'impedia gaudir de la preciositat d'aquell dia. Els pares ja em faltaven i ja feia uns quants anys que havia partit amb una maleta a la mà i Pla de la Font al cor. L'atzar va voler acompanyar-me del bracet d'un noruec encisador d'ulls turquesa que em tallava l'aire quan em mirava, fins a un país on no surt el sol tan sovint com al nostre. A poc a poc em vaig anar adonant que em provava el fred i la pau del Nord i m'hi vaig quedar. Gairebé una dècada després tornava a Pla per anar a l'enterrament de la Griselda, la meva millor amiga de la infantesa. Érem inseparables, còmplices, incondicionals l'una amb l'altra. Les amigues li dèiem Gris, però no li esqueia gens perquè ella no en tenia res de gris, ella era vermella, groga, taronja, verd festuc, era llum, era meravella. Darrere el seu somriure perenne, s'afilera un teclat de dents perfectes i blanques com nuvolets de cotó i se li marcaven uns clotets a les galtes que la feien divertida i picardiosa. Els seus cabells torrats li penjaven fins a mitja esquena i jo em preguntava com els podia tenir sempre allissats i perfectes. De vegades havia de fer esforços per tal que la meva admiració no es convertís en enveja. La Gris era de casa bona. Els seus pares tenien l'única carnisseria del poble i cada setmana despatxaven quilos i quilos de corder, de porc, d'embotit... a la gent de Pla i dels

voltants. La meua mare hi anava dos cops per setmana a ajudar a fer el mandongo i nosaltres berenàvem entre sang, budells i olor de socarrim del pèl dels *tocinos*. Algun cop ens deixaven embotir les botifarres i de vegades agafàvem les bufetes dels porcs morts, les inflàvem com un globus o les omplíem d'aigua i després les xutàvem pel carrer com si fos una pilota. Aquell dia acudia la resta de la canalla i ens passàvem aquella bola orgànica fins que es rebentava a cops i a puntades. Els dies que feien matança, el carrer de cal Marxant vessava de moviment, d'animació, de guirigall i uns quants padrins asseguts al brancal de les cases contemplaven amb la mirada un xic apagada i certa enyorança aquella estrambòtica escena.

Ara venia del tanatori de Sucs on hi havia la Griselda, ja que al poble no l'han fet encara. Ja se sap, segons quines inversions no són rendibles als pobles petits. El tanatori estava de gom a gom i els rams de flors no hi cabien. Jo li he portat un ramet de violetes. El nostre color preferit, de les dues, era el violeta i de vegades collíem violes boscanes que creixien al voltant de la granja del papa i ens les posàvem repenjades a les orelles i cantàvem cançons de la Marisol amb el puny tancat fent de micro. El meu pare tenia una granja de gallines blanques, però de vegades en sortia alguna de rossa o mig negra o n'hi havia alguna de coixa i a aquestes les batejàvem: Mundeta, Filo, Rosario... Les cridàvem pel seu nom i els manàvem coses: "Mundeta, vine cap aquí." "Rosario, fes una voladeta."

Si es giraven i feien algun moviment, ens fèiem un fart de riure dient que ens havien entès. Era el nostre secret, no podíem dir-li a ningú que les gallines ens entenien perquè no ens haguessin cregut o haguessin volgut venir a la granja a comprovar-ho i el papa deia que no volia ningú per allí, que els *aframs* s'esveraven i a més podien agafar alguna pesta si entrava gent de fora. La Gris i jo pertanyíem a la classe privilegiada i érem les úniques que teníem entrada lliure per parlar amb les gallines.

L'home de la Griselda, el Vicent, m'ha abraçat, ha agafat el meu ramet i l'ha posat damunt del seu taüt. Jo m'hi he atansat i llavors l'he vist. La sang li havia marxat completament del seu rostre encisador i s'havia tornat d'una blancor de marbre, el rosa dels seus llavis era gairebé imperceptible i la seva cabellera abans torrada, era ara del color del seu nom. M'hagués agradat obrir el taüt i repenjar-li una violeta a l'orella. En canvi, m'he quedat quieta mirant-la.

Il·lustració d'Ariadna Gil Muñoz.

—He tornat, amiga, perquè encara t'estimo —li he dit abaixant la veu.

Ningú sap què passa amb les persones després de la mort, amb la seva essència, a quina dimensió van o si poden notar-nos o sentir-nos. Es fan moltes conjectures, pero ningú en té la veritat absoluta i jo, davant d'aquesta incertitud, li he volgut aclarir els meus sentiments i la meva presència.

La Gris i jo encara teníem un altre secret a part del de les gallines i és que estimàvem un arbre. Es pot estimar un arbre? Un dia li vaig preguntar al pare.

—Papa, es pot estimar un arbre?

I ell em va contestar que havíem de ser sempre agraïts i estimar a aquells que feien quelcom per nosaltres. Els arbres ens donaven fruits, ombra, guarniment, oxigen, llenya i aixopluc i, per tant, els havíem d'estimar i cuidar.

Ufff! Així no era gens estrany el que ens passava! I és que nosaltres estimàvem el vell pebrer que presidia l'entrada de l'era. El padrí Jaumet i la padrina Ramona sempre parlaven de l'irrepetible viatge de noces a Benidorm, d'on havien portat un esqueix de pebrer bord que van pispar del pati de l'hotel. El padrí el va plantar a l'entrada de l'era on va arrelar de seguida i amb els anys s'havia convertit en un arbre meravellós i únic en aquelles contrades. Al temps de les cireres, deixaven venir la Gris a collir-ne i quan en teníem una bona faldada sèiem sota el pebrer a menjar-nos-les. Nosaltres estimàvem aquell arbre de la família dels desmais que en arribar la primavera s'omplia de boletes de pebre figurant espurnetes vermelles que ens donaven la benvinguda. L'estimàvem perquè ens abraçava amb les tímides branques que miraven a terra i ens feia pessigolles amb les seves fulles despentinades. Semblava talment un gegant bondadós i la seva ombra majestuosa ens protegia quan picava el bat de sol i ens feia de cabaneta per als nostres jocs entremaliats mentre la mare regava, esporgava els rosers de l'era o plegava quatre bledes boscanes o uns pocs enciamets de la mare de Déu. Quan començava a enfosquir abraçàvem el seu tronc una per cada costat i podíem tocar-nos els ditets de les mans. Era la nostra manera d'acomiarar-nos d'ell i dir-li que l'estimàvem. Marxàvem totes contentes amb una bona galleda de roses de mil colors, de les quals en donàvem un bon pom a la Gris.

De tornada cap a Pla vaig pensar que demà, abans de l'enterament, l'aniria a veure. Em va entrar una por sobtada que ja no hi fos o que fos mort o maltractat. Mai m'havia parat a pensar qui el regava o si algú el cuidava des que faltaven els pares i jo no hi era i, llavors, un sentiment de culpa em va envair i em vaig dir a mi mateixa que li havia fallat i l'havia abandonat. Sabia que se'm faria molt llarga l'espera fins l'endemà i vaig decidir anar-hi aquell vespre abans d'entrar a casa. Així doncs, vaig desviar-me de la carretera, mentre a la ràdio del cotxe parlaven d'una polèmica sobre una cançó que havien portat al festival d'Eurovisió i vaig recordar quan la mare i jo anàvem a ca la Gris a veure aquest festival. Nosaltres encara no teníem televisor i l'Antonieta ens convidava a casa seva a veure aquell espectacle. La mare sempre portava galetes o coca de codony i xocolata per agrair que ens convidessin i fèiem ressopó, era un dels dies més bonics de l'any per mi. No m'importava que a ca la Gris tinguessin tele i nosaltres no, perquè així el podíem veure plegades. Que en fa d'anys que no veig aquest festival i ara me'n recordo com si fos ahir.

Recordava perfectament el camí que havia devorat tantes vegades, ara flanquejat per arbres florits perfectament alineats com soldats en formació. A mesura que m'apropava el cor m'anava tan de pressa que em feien mal els seus batecs. Com el trobaria? Hauria sobreviscut al meu cruel abandó? I llavors el vaig veure allí, davant meu, al lloc de sempre i vaig experimentar una mena de tranquil·litat intensa. Vaig aturar el cotxe lentament i mentre el contemplava alleugerida des de la finestreta un estremiment estrany em va recórrer el cos de cap a cap. Les espurnetes vermelles semblaven de foc viu i les seves fulles primatxones follets esverats movent-se al compàs d'algun ball modern. Estava més bonic que mai. S'havia fet gran, com nosaltres, i el seu tronc s'havia encorbat una mica, com l'esquena d'un ancià que porta a sobre la càrrega de tants anys de vida; però encara mantenia intacte el seu posat majestuós i protector. El vaig abraçar per un costat com la nena petita que era abans i després per l'altra banda de part de la Gris. Una brisa juganera va fer moure les seves branques cap a mi com si les abraçades l'haguessin fet reaccionar i va despentinat-li les fulles acaronent-me la cara. En aquell moment vaig saber que no m'havia oblidat i que em perdonava. Ara portava mòbil i malgrat tenir els ulls amerats, vaig decidir fer-li una foto i

ensenyar-la al Tom quan tornés a Noruega a veure si així el podia convèncer i venir de tant en tant a visitar-lo. Quan anava a disparar, una veu darrere meu em va fer trontollar:

—Tu deus ser la filla del Tonet.

De seguida el vaig reconèixer, era el fill del Camilo, el veí del tros de davant, un noi rude i discret una mica més gran que jo i fidel ajudant del seu pare, un home eixut de poques paraules.

—Sí. He vingut a l'enterrament de la Griselda i he passat a veure el nostre pebrer.

Ell no em va fer cap retret. Vam parlar de la Gris, de la infantesa, dels pares i del poble.

—Ja sé que éreu molt amigues, us recordo voltejant el pebrer. Aquests anys l'he anat regant i esporgant i, a canvi, espero que no t'importi que agafés unes quantes cireres, les quatre que deixaven els *mixons*.

Vaig tornar a sentir-me culpable, vaig dir-li que podia collir les cireres cada estiu i li vaig agrair que hagués cuidat el pebrer perquè l'estimava. Per fi havia confessat a algú el nostre secret. L'home em va mirar amb tendresa i curiosament també em va dir el seu secret, que ell també l'estimava, que esmorzava cada matí al resguard d'aquelles branques moixes, que els seus fills hi jugaven a l'ombra mentre ell llaurava o esporgava i llavors va treure un mòbil atrotinat i em va ensenyar fotos de la canalla sota el pebrer i vaig sentir una certa gelosia en pensar que el meu estimat arbre havia acaronat unes altres pells, havia gaudit d'unes altres riallades i havia rebut abraçades d'uns altres braços, gelosia que no tenia cap dret a sentir, per això vaig decidir alegrar-me i li vaig demanar si em podia fer una foto. Darrere el pebrer la vesprada havia pintat una posta de sol que volia treure el nas entre l'espessor de les seves velles fulles, més brillants que mai amb els esparpells dels darrers raigs del dia i el seu posat divertit de gegant vergonyós feia que fins i tot jo em veiés bonica a la seva vora a pesar del remolí de remordiments que em colpia.

Quan vaig tornar cap a casa la plaça encara era plena de gent, alguns ja retiraven i els més petits es feien el ronsa suplicant una estoneta més.

Em vaig atansar a saludar ja que malgrat els meus anys d'absència coneixia gairebé totes aquelles persones, tret dels més menuts. Tothom semblava content i s'alegraven de veure'm i em feien petons i em feien preguntes i després el seu posat esdevenia tràgic i m'explicaven els darrers dies de la Griselda. És el que tenen els pobles petits, tothom es coneix i tothom ho sap tot, s'entristeixen quan un dels seus se'n va i reben amb els braços oberts el que torna.

Per fi arribava a casa! Cansada i trasbalsada per tot el que havia viscut aquella tarda vaig obrir la porta i vaig enfilear les escales plenes de pols i teranyines amb una indiferència sorprenent. En entrar al menjador, sense gosar mirar-lo, em vaig encarar directament a la finestra i després de descórrer les cortines estampades de flors i plenes de pols em vaig quedar una llarga estona contemplant les cases baixetes i blanques, típiques d'aquests pobles de colonització del Segrià; pobles que tenen poc més de seixanta anys, habitats per persones arribades de diferents punts de l'Estat espanyol que la vida havia fet coincidir en aquell bonic raconet de ponent; persones que tenien tradicions i orígens diferents, però un objectiu comú: començar de nou. Des del minut u van fer pinya i van acompanyar-se els uns als altres en el novell i incert camí que encetaven. D'un temps ençà s'havien fet cases modernes al poble, però abans eren totes iguals, de planta baixa amb un corralet darrere que alguns havien convertit en jardí i altres en hortet. Vaig obrir les finestres que portaven massa temps tancades, i una aroma dolça i familiar va envair l'estança bescanviant l'olor de ranci per l'olor acollidora d'aquelles postres casolanes i delicioses que tantes vegades havia ensumat. És clar! Eren vigílies de festa.

Quan s'atansava la Festa Major de maig, els carrers s'omplien de la fragància de les aulletes acabades de fer. La mama ajudava a fer-ne en algunes cases i com que a canvi a totes n'hi donaven mitja dotzeneta, a nosaltres no ens en calia fer. El dia que tocava a casa de la Gris, ella i jo fèiem les boletes de pasta que s'havien de deixar reposar tota la nit i no paràvem de riure amb els noms dels ingredients: matafaluga, coriandre, llevat mare, esperit de llimó... Acabàvem enfarinades de cap a peus i esternudant a dojo per la sobredosi de farina que portàvem al nas.

Reconfortada per aquella fragància que surava i endolcia l'aire vaig posar uns llençols nets que duia dins la minsa maleta i no em

vaig adonar de res més fins que la fresca del matí em va despertar set hores després i el sentiment de culpa va tornar com una cançoneta repetitiva que no et pots treure del cap. No m'havia recordat d'encendre l'escalfador i tot i ser al mes de maig feia una bona fresca, segurament perquè no quedava en aquella casa ni un bri de l'escalf humà que havia vessat anys enrere. De cop la solitud se'm va fer insuportable, em vaig rentar malament i me'n vaig anar al bar de l'Esmeralda a fer un cafè. Era al mateix lloc, però ara el portava una noia romanesa que es deia Claudia. Estava ple d'homes, era molt d'hora encara, les dones hi anaven més tard, després de deixar la canalla a l'escola o quan sortien a comprar a la botiga de la Magda, l'única que queda al poble i que ara també porta una romanesa. A alguns dels clients els coneixia perquè teníem si fa no fa la mateixa edat i altres endevinava de quina casa eren per la fesomia. De cop em van mirar amb estranyesa, però de seguida em van saludar i em convidaren a seure a les seves taules. Em vaig quedar a la barra a fer un tallat ràpid i una magdalena de bossa que no podia ser més industrial. Em feien mal les rialles dels homes en aquell moment i em feia respecte veure com la vida continuava com si res malgrat l'absència de la Griselda que de ben segur havia estat clienta del bar. Em vaig adonar com en som de fràgils i fugissers i com aprenem a fer relatives certes coses imponderables. Vaig marxar molt trista d'aquell indret sense cap encant i vaig tornar a casa a preparar-me per al comiat. Em vaig posar un vestit pantaló de color malva, una camisa blanca, els cabells recollits amb una pinça no gaire bonica oblidada al cul de la maleta i em vaig afegir lluentor als llavis. La Gris es mereixia una mica de mirament per la meva part.

L'església on tantes vegades havia anat amb ella era plena de gent del poble i gent forastera, també. L'altar major estava presidit per Sant Josep Obrer, el nostre patró. L'edifici no era d'una gran magnificència, però la seva austeritat i pulcritud li donaven un aire transcendent. Allí ens trobàvem cada diumenge amb la Gris, hi havíem fet la comunió, vam ser pastoretas, verges als pessebres vivents i fins i tot escolanetes quan no es presentava cap noi. La Gris s'hi havia casat amb el Vicent i em consta que ella semblava una fada i que el nuvi era l'enveja de tots els fadrins del poble.

Quan me'n vaig adonar ja entrava la comitiva, el Vicent, el sogre de la Gris, els oncles, gent que no coneixia i després, ella, la meva

amiga, la que em vaig endur dins del cor a l'altra punta del món. Un dia vaig sentir no sé on que recordar vol dir tornar a passar pel cor i avui, gràcies a tu, estimada Gris, he tornat a passar pel cor alguns dels moments més feliços de la meva vida, aquells que vivim lliures de preocupacions, aquells que es queden per sempre dins nostre i que no tenen preu, els que ningú més que nosaltres pot reviure una i una altra vegada, els que tan sols una mateixa pot agrair i aquells que fan que les persones no morin mai o que puguin estimar un arbre.

Sempre vam saber que en sortir d'aquell tranquil ecosistema rural s'obriria un ventall d'oportunitats i d'amistats infinites i ens podríem capbussar en un món ric, desconegut i apassionant, però el que no sabíem és que un cop fora qui estima el seu poble i la seva gent aprèn a viure lluny d'ell, però és incapaç de trobar quelcom millor.

Al poble es passa a donar el *pèsam* a la família encara que els hagi visitat el dia abans i jo vaig aprofitar per dipositar damunt el taüt de la Gris una branca de pebrer bord, esquitxant d'espurnetes vermelles la llam-pant tapa de castanyer.

PEDRA O ASFALT

Magda Beà Sebastià

Pedra, paper, tisora... he guanyat!! Tu rentes els plats i jo escombro i frego la cuina i recorda netejar bé el marbre abans que jo escombri el terra, que ja et conec i sense fer soroll, que la padrina dorm.

Ara que han passat trenta anys d'ençà d'aquelles converses d'estiu de migdiada, em miro la cuina amb una espècie de tristesa i nostàlgia i em semblen talment records d'una altra vida.

Els estius al poble eren eterns, no s'acabaven mai, i això des de la perspectiva d'una criatura de deu anys era meravellós. Cada dia la mateixa rutina, havent dinat, els pares es quedaven al mas de l'horta del matí fins al vespre, la padrina i la meva germana dinàvem juntes a la taula de la cuina i, en acabar, la padrina anunciava que anava a fer migdiada. Nosaltres havíem de recollir la taula i tota la resta; el més enutjós era rentar els plats, esbandir-los i desar-ho tot al seu lloc, per això ens distribuïem la feina; una recollia la taula i escombrava i fregava el terra, l'altra rentava, esbandia i guardava els plats. Després també ens jugàvem a pedra, paper i tisora què miràriem a la TV. Si guanyava jo vèiem la volta ciclista, si guanyava la meva germana un reportatge de la sabana africana que feien cada dia a TV2.

Avui hem enterrat la mare i jo, que soc la gran per dos anys, heretaré la casa familiar. La Clara, ma germana, es quedarà el terreny on el pare feia hort i que ara és només un camp erm i eixut però, amb el nou pla urbanístic, serà sòl urbà i, de vendre-s'ho, en traurà un bon pessic. Ens quedaran les terres de conreu que repartirem a parts iguals i això no representarà cap problema entre nosaltres.

Cada racó de la casa familiar em transporta en el temps, i faig balanç del tram de vida que ja he recorregut, un tram al qual de-

diquem poc a pensar perquè per regla general vivim centrats en el present i, com a molt, fem plans de futur de curta mirada; preparem el proper viatge o bé esdeveniments familiars festius i poc més, i és que el ritme accelerat de les nostres vides ha resultat el peatge que hem de pagar per viure en una societat moderna i tecnològica. Ens queda poc temps per a la reflexió, la meditació i el record del que hem viscut.

Les golfes eren la part de la casa que més m'agradava i allà pujava a llegir llibres d'aventures i de ciència-ficció o a remenar les dues velles calaixeres plenes a vessar de llençols, camises, el vestit negre de núvia de quan es va casar la padrina; fins i tot hi havia un vel de tul maquíssim que molt de temps després vaig saber que feia de mortalla que cobria els difunts. També a la calaixera recordo el munt de cartes lligades amb un cordill de quan el pare va fer la mili a Cartagena, escrites en castellà, cosa que em xocava molt ja que a casa sempre havíem parlat català. La descoberta del meu cos i del plaer va tenir lloc a les golfes, devia tenir uns vuit o deu anys quan vaig experimentar per primer cop el pessigolleig tan agradable que em provocava fregar-me els genitals, sovint després, buscava la intimitat d'aquell lloc per descobrir el meu cos amb ànsia. En canvi, del llarg passadís de la casa en guardo la sensació d'inquietud que em provocava, ja que sempre imaginava monstres amagats darrere les portes, anava fins al bany d'una corredissa i tancava fort la porta per deixar fora les meves pors infantils.

A la cuina, que era enorme, amb el seu foc a terra, m'hi sentia bé, i és que era l'ànima de la casa. Allí cuinàvem, menjàvem, jugàvem al parxís, miràvem la tele en blanc i negre i escoltàvem la ràdio i, a més a més, allà era on es reunien les dones de la família durant les tardes d'hivern, la padrina, la tia Maria, la padrineta Enriqueta i la mare. El padrí, tot i que ja feia temps que no treballava, sempre buscava excuses per fer-se fonedís, potser gaudia d'aquells moments per fumar d'amagat unes fàries gegants que van acabar provocant-li una malaltia pulmonar.

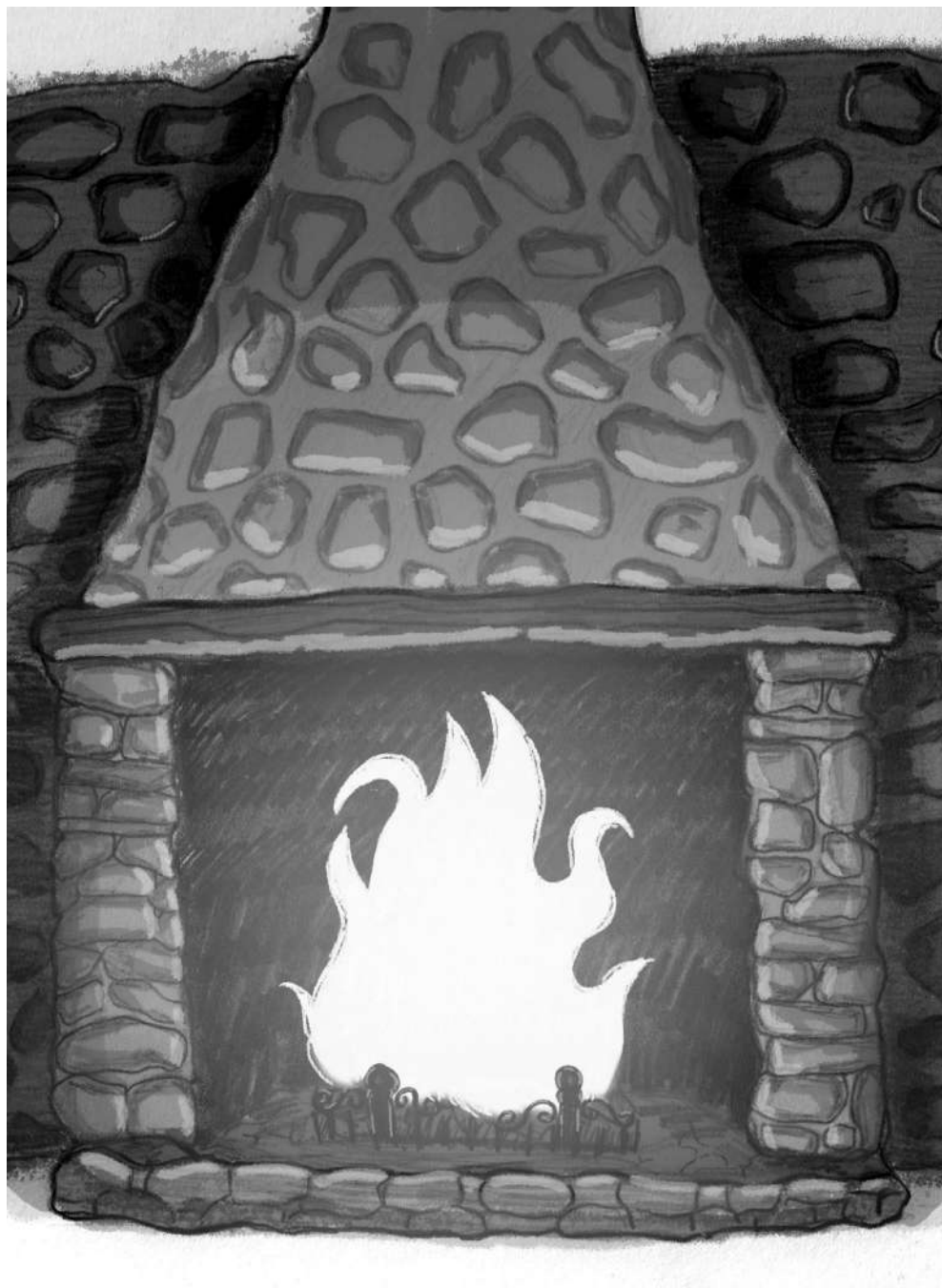
Compartia dormitori amb la Clara, dormíem en un llit alt totes dues, amb aquell matalàs de llana tou que cada primavera descosia la mare i portava al matalasser; aquest, tot i que no en recordo el nom ni la cara, el visualitzo a la plaça del poble trastejant munts de llana amunt i avall amb unes canyes, després ell mateix cosia de nou

el matalàs i ens l'emportàvem a casa ben estarrufat i, apa, fins a la propera primavera!... Ai sí, mai no he dormit tan bé com en aquell matalàs flonjós de llana de la meva infantesa. Més tard, quan vam fer la primera comunió, ens van canviar l'habitació, que va passar a tenir dos llits i matalassos de molles i, malgrat el canvi, jo vaig enyorar durant molt de temps dormir amb la Clara al vell matalàs.

On hi havia el magatzem guardàvem la furgoneta, que era l'eina de treball i el vehicle que utilitzàvem per a tot, tant per anar al tros com per baixar a Lleida i voltar. La recordo sempre plena d'estris diversos i de pols, malgrat que això no ens importava en absolut. També al magatzem hi havia un altre espai on s'hi guardaven les tomates de penjar, les conserves de préssec, de pera, de tomata, el codonyat i les melmelades i la gustosa tupina. El tancat on teníem conills i gallines estava separat per un envà, d'aquest lloc me'n ve l'olor entre agra i terrosa, encara em sembla veure com la padrina matava els conills i després els espellava. Les pells acabaven penjades d'una paret perquè s'assequessin bé. Un cop al mes passava el pellaire amb el seu furgó i treia una bàscula que trobava curiosa, pesava les pells i pagava a la padrina, tantes pells, tants diners... i som-hi! a comprar més menjar per a les gallines i els conills, o més gallines, ja que de conills en teníem sempre amb la parella reproductora.

D'alguna manera sentia pena per totes les bestioles que teníem a casa. Les gallines em feien esgarrifança, sempre mirant de gairell; en canvi pels conills tenia devoció, tant és així que encara avui dia soc incapaç de menjar-ne.

Tinc el cor partit, què he de fer amb la casa si per la meva feina no puc canviar de domicili? Ara mateix és inviable, si més no, quan em jubili, per la qual cosa encara em queden força anys, voldré quedar-m'hi? Sunyer, un poble de tres-cents habitants, és el món sencer quan tens deu anys, però ara, amb la meva trajectòria no crec que em fos fàcil viure-hi, a més, ja no hi queda cap dels meus amics d'infantesa i els amics que fem durant l'edat adulta són més aviat companys de trajecte que canvien i desapareixen segons el lloc de treball i la ciutat on estem. Quan era petita, la gent començava a treballar a una empresa i ja no se'n movia i allí es jubilava, al mateix lloc on va entrar per primer cop. Canviar de feina i lloc de

Il·lustració de Daniwis24.

treball era vist més com un fracàs que com una promoció personal. Tantes coses han canviat que ja em sento vella.

Els estius a Sunyer s'omplien de gent vinguda de fora, de Barcelona, de Lleida, de Manresa... famílies amb vincles familiars al poble que aprofitaven l'estiu per descansar i, de vegades, un cop acabades les seves vacances, marxaven els pares i deixaven les criatures amb els padrins. La colla que fèiem als estius, era un al·licient afegit a la diversió que suposaven les vacances, i, de tots, recordo amb afecte especial les germanes de cal Gran i la Rosa de ca la Marieta. No ens hem tornat a veure més.

A les tardes els carrers s'omplien de dones que feien rocle per cosir i xerrar, i la canalla voltàvem lliures. Anar en bicicleta pel terme, fer cabanes o caçar granotes a la bassa eren activitats habituals; també ens explicàvem històries inventades, jugàvem a fet i amagar i tants altres jocs que no crec que ens avoríssim mai, tot i que segur que hi devia haver estones mortes, però la memòria ja ho té, això, i fa que ens quedem amb el bo i millor del que hem viscut. Cap a finals d'agost les moreres s'omplien de fruits i tants com en collíem en menjàvem, algun cop fins i tot enastàvem les mores en una tija seca i les anàvem a vendre pel poble, amb les poques pessetes que en trèiem, compràvem xiclets.

Les nits d'estiu a la fresca eren genials, tot just havent sopat ja tornàvem a ser al carrer, altre cop rocles de gent, aquesta vegada homes i dones xerrant, vells i joves, pagesos acostumats a la feina dura del camp a l'estiu i estiuejants amb ganes de distreure's i passar l'estona. En aquells anys hi havia pocs temporers i encara menys immigrants, molts estudiants es volien treure uns calés treballant a l'estiu i tots ells eren contractats per ajudar a la recollida de fruita. Quan jo era petita la família treballava al tros i el ritme del sol marcava els horaris que semblaven no tenir fi. El terme de Sunyer era de secà, on no hi arribava l'aigua i majoritàriament s'hi feia gra, ordi i blat i ametllers i oliveres. Molta gent del poble arrendaven o compraven terres de regadiu fora del terme, com vàrem fer a casa, que teníem camps de presseguers i pomeres al terme de Torres de Segre. Fa anys, amb el nou pla hidrològic, va arribar l'aigua, després es va parcel·lar el terreny i així ha anat canviant el paisatge. Actualment Sunyer està envoltat d'arbres fruiters que acolorixen la primavera, amb les flors blanques de les pomeres i rosa dels pres-

seguers i la tardor que també és un espectacle de fulles grogues, marrons i vermelles repartides pel sòl dels camps.

Cap a primers de setembre la Festa Major feia brillar el poble, tothom trobava temps per mudar-se i estrenar roba i la canalla estava especialment eufòrica. Pels carrers se sentia l'olor de les orelletes i dels canelons que no faltaven a cap casa. Crec no equivocar-me quan dic que tothom vivia amb intensitat l'alegria de la festa.

Avui a l'església m'he retrobat amb gent que feia tant de temps que no veia! Ha estat tota una experiència i el fet de poder identificar per la fisonomia les noves generacions, fixa't aquell deu ser de cal Ros perquè és igual que son pare, m'ha fet adonar del pas del temps i m'he sentit gran. Comprovo la necessitat de la gent del poble de parlar, de saber i de preguntar com m'ha anat la vida. Saber dels altres és una curiositat entre morbosa i malsana d'un poble tancat i abstret. Tanmateix ho trobo entranyable i no puc evitar sentir-me a casa.

A Sunyer tothom té el seu estatus i el seu lloc, tots es coneixen i malgrat això, noto que ha canviat quelcom, no sé precisar què és, ho percebo a l'ambient. I també me n'adono que les cases ja no estan obertes, la gent ja no fa vida al carrer i els xiquets que juguen a la plaça ho fan sota l'atenta mirada dels adults. I la població immigrant, tan diferent i tan semblant a nosaltres, també s'estan a la plaça, però amb distància. Junts però no integrats.

Certament els temps han canviat i, amb ells, Sunyer. S'han fet cases noves i d'altres s'han tancat, famílies que s'han perdut i d'altres que han arribat configuren ara el poble. L'escola, però, no ha canviat, el mateix edifici que separava en dos l'espai dels nens i l'espai de les nenes, quina idea més absurda, continua igual. Ara han posat una tanca acolorida al pati que té una cistella i dues porteries. Les dos ales de l'edifici separen ara els alumnes segons els cursos i no segons els sexes. M'ho vaig passar molt bé anant a l'escola, m'agradava aprendre i fer preguntes, continuo sovint rumiant coses per les quals no tinc resposta. Constató que som vulnerables, imperfectes i estem molt lluny de saber-ho tot, malgrat que fer anys ens fa inevitablement més savis i més pacients. Padrí, on van els gossos quan es moren? Per què no els enterrem també al cementiri si tant els estimem? Per què els núvols no són sempre iguals? Hi ha un

moment a les nostres vides que perdem la capacitat de sorprendre'ns i fer-nos preguntes. És llavors que estem més a prop del final de tot.

Hem anat amb la Clara, els fills i els nostres marits a donar un tomb pel terme. Els camps de cereals i ametllers han estat substituïts àmpliament per parcel·les d'arbres fruiters, tot amb reg de degoteig i els arbres arrenglerats, amb la mateixa distància i la mateixa alçada, talment la taula d'un matemàtic, i tan diferent del tros d'oliveres de quan era petita; espones amunt i avall, arbres grans, arbres esquifits i arbres amb personalitat pròpia. Com gaudia collint olives els dissabtes de sol! Recordo el pare amb la ràdio i nosaltres xerrant sense parar, la mare amb una orella escoltant el programa radiofònic i l'altra atenta al que explicàvem nosaltres.

A l'arribar a l'adolescència, amb les hormones revolucionades només xerràvem del cantant de moda o l'actor de la sèrie que emetien en aquell moment i, quan penso en l'educació sexual d'aleshores, em poso les mans al cap, perquè avui el jovent està informat i format, no només en educació sexual sinó també en afectivitat, i vull pensar que viuen el sexe amb llibertat i naturalitat.

Enamorar-se és una de les experiències més grates que ens ofereix la vida i això em porta a recordar una conversa amb la mare. Jo mai he tingut un orgasme, em va confessar un dia i em vaig quedar tan sorpresa que no vaig saber què dir-li. Recordo amb tristesa aquell moment. Tant de plaer perdut per manca d'informació, per la culpa i el pecat d'una societat fosca marcada per una dictadura brutal, en temps de la mare, tot era prohibició, culpa i fosques temptacions. Per sort aquell temps va quedar enrere.

Ara estic a la primera línia de batalla, morts els padrins i els pares. La propera generació que traspassi serà la meva, darrere quedaran els fills i potser els nets, i em pregunto si ells algun dia també recordaran els temps de la infantesa com ho faig jo ara.

Per què em resulta tot tan complicat? És una casa i prou, hauria de mirar-m'ho amb fredor però no puc, els records em venen de cop, em confonen i és inútil parar-los...

Es fa fosc, el dia s'acaba i jo soc incapaç de prendre cap decisió sobre el futur de la casa familiar. Crec que necessitaré més temps, potser em quedo uns dies més a Sunyer. De fet no s'hi està gens malament, al poble.

UN ALTRE PLAT A TAULA

Jaume Balcells Palou

Quan vaig saber que el jove de cal Canyissaire anava al darrere de la Sara, la nostra xiqueta, la nineta dels meus ulls, vaig posar el crit al cel.

—Ja s’ho pot ben treure del cap, aquell noi! No vull veure cap Canyissaire per aquesta casa ni en pintura! —li vaig dir a la meva dona alçant el to de veu.

—I ara! Què crides!? Què et passa amb aquell xicot?

—Què coi m’ha de passar! Que és un Canyissaire i els Canyissaires són tots igual!

—Que exagerat que ets! Perquè el teu pare va tenir una disputa de tros amb el vell Canyissaire en temps de la Maria Castanya, ara tots els d’aquella casa han de ser dolents.

—Encara no n’he conegut cap que sigui bona persona! —vaig replicar.

—Què t’empatolles? Si gairebé no els coneixes! Si més d’un cop m’has dit que poques vegades hi has parlat i que només us saludeu alçant el cap quan us trobeu...

—No se’n parli més! Val més que la Sara no li faci cas a aquest pretendent de pa sucats amb oli, perquè a casa nostra no hi posarà els peus cap Canyissaire.

—Doncs no cal que facis tants escarafalls i li expliques tu mateix a la teva filla, que amb mi t’exclames molt, però a l’hora de la veritat li deixes fer sempre el que vol.

Anava a replicar amb aquella veu de tro que tinc quan estic empipat, però em vaig mossegar la llengua. En aquest punt, ho he d’admetre, la meva dona té tota la raó. La Sara és filla única i em té el cor robat. Quan arriba a casa amb la seva rialla tan bonica i em

fa dos petons i quatre magarrufes, en treu de mi el que vol i més. Tot i això, aquesta vegada estava ben decidit a ser dur i inflexible, i a parlar clar i català amb ella d'aquest tema.

—Nena, has de saber que les races “racegen”. I això vol dir que quan en una família els vells tenen mala fama, és més que probable que les noves generacions agafin els “defectes” dels seus predecessors —li vaig explicar, en to solemne, quan vaig trobar un moment que em semblà oportú.

—Les races, què? —va preguntar ella enganxada al mòbil i sense treure la vista de la pantalleta.

—Vull dir que al poble sempre s'ha dit que el vell de cal Canyissaire era més dolent que la tinya. També diuen que el seu fill, el pare del Quim, el Manelet, encara que sembla una mosca morta, no és cap sant. Així que considero que no pot ser gens apropiat per a tu que...

—Ai, pare! Què és tinya? Quines coses més rares que dius! Que no pots parlar més normal? Bé, ja m'ho explicaràs. Ara he de marxar que he quedat amb el Quim. Adeu. Petonets.

Per les festes de Nadal ja teníem el tal Quim (de cal Canyissaire) a dinar a casa. Un noi alt, prim i rialler. Era sorprenent de veure com hi anava amb els canelons! Endrapava com si no hagués menjat res en una setmana! Per ganes li hauria dit: “Que no et donen menjar a casa teva, noi? No m'estranya, amb l'escarransits que són!” Però, per cara de la filla, vaig callar i procurava comportar-me amb normalitat.

Així i tot, la meva dona, en un moment que no ens podien escoltar els altres dos, em va dir:

—Relaxa't, home! Estàs tot encarcerat! Sembles un robot!

Cal dir que sí, que estava una mica tens, però vaig fer el que vaig poder perquè no se'm notés. I no ho devia fer tan malament —ves què no faràs per una filla!— que, a partir d'aquell dia, el noi el teníem cada dos per tres a casa. Hi havia alguns caps de setmana que feia més menjades a casa nostra que no pas a la seva!

—Cuines molt bé, Roser! Estava tot molt bo! —li deia educadament a la meva dona.

I ella, la Roser, feliç i contenta d'haver trobat —per fi!— algú que li sabés valorar les habilitats culinàries. Era evident que uns

llepafils com la Sara i com jo no li havíem donat gaires alegries ni reconeixements en l'àmbit gastronòmic.

Per la meua banda, he d'admetre que, a poc a poc i a còpia de venir a casa i de buidar la nevera, vaig anar agafant afecte a aquell noi. Era simpàtic, amable i es notava que estava ben enamorat de la Sara.

També, tot s'ha de dir, el fet que fos pagès com jo, m'agradava força. Vulguis o no, quan un es va fent gran, poc o molt, ja comença a rumiar què passarà quan arribi el moment de la jubilació. Si el gendre fos pagès, penso, jo podria anar "afluixant" a poc a poc de la feina al seu costat, fins que m'agafés totalment el relleu. Crec que això és molt millor que no pas veure't obligat a arrendar o a vendre la terra que has treballat tota la vida.

—Ho veus? Ja t'ho deia, jo, que era bona persona! —em va recordar la Roser quan li vaig confessar que ara ja me'l mirava amb bons ulls.

—Ha de "tirar" de sa mare, que és d'Aitona, perquè a fe de món que ni son pare ho és ni el seu padrí ho era! —vaig voler matisar jo, que soc d'aquells que els costa baixar del ruc.

Quan ja feia un parell d'anys que la Sara i el Quim sortien, van començar les reunions de pagesos i les tallades de carreters amb els tractors. I, en mig de l'ambient reivindicatiu que es vivia al poble, el Quim es movia com un peix a l'aigua. Tot i la seva joventut, parlava molt bé en les diferents trobades que vam fer a Alcarràs i tant el seu pare com jo —que ja vam començar a tractar-nos amb una certa familiaritat i confiança— ens el miràvem i escoltàvem embadalits.

—El Quim ha dit als periodistes que el seu padrí, treballant cinc hectàrees de terra, tirava endavant la família, i que ells ara necessiten cent hectàrees per fer el mateix... —li vaig explicar a la Roser.

—Coi! Si que han fet els Canyissaires en dues generacions! —exclama ella, que sempre ha sigut espavilada per les matemàtiques—. No sabia que tinguessin tanta terra!

—Sí, han crescut força! Van agafar els bons anys dels préssecs i de les nectarines, quan es pagaven bé. I són treballadors, això sí que no se'ls pot quitar! Tot i que el Quim ha exagerat una mica; no crec que tinguin tanta terra, però, davant la premsa, li has de fotre pel broc gros perquè et facin cas.

—Per cert, avui també anireu a tallar carreteres? —pregunta la Roser.

—No, dona! Fins a finals de mes no crec que hi tornem.

—I què voleu aconseguir?

—Com què volem!? M'ho has sentit dir cent vegades: preus més justos i disminució de la burocràcia... Mira a quant va el quilo de préssecs a la botiga o al supermercat i mira a quant ens el paguen a nosaltres. És absolutament injust i abusiu!

—Sí, però també és injust que talleu les carreteres, cremeu pneumàtics —amb el que contaminen!— i planteu un pi al mig de l'autopista!

—Ei! Para el carro! Això del pi van ser els pagesos de Girona! Jo tampoc ho trobo bé... Ho veig una bretolada per cridar l'atenció, però no deixa de ser una bretolada.

—A veure si us acusaran de terrorisme i fareu cap tots a la presó! Sí, tu riu-te'n, però ja saps que hi ha aquell jutge, que ara no recordo com es diu, que per molt menys us pot engarjolar.

—Que no, Roser! No ho barrejis tot i no pateixis! Ens veiem obligats a tallar carreteres perquè els polítics que manen s'adonin que existim i es preocupin una mica més per nosaltres i no només de les seves “cadires” i d'apujar-se els seus sous.

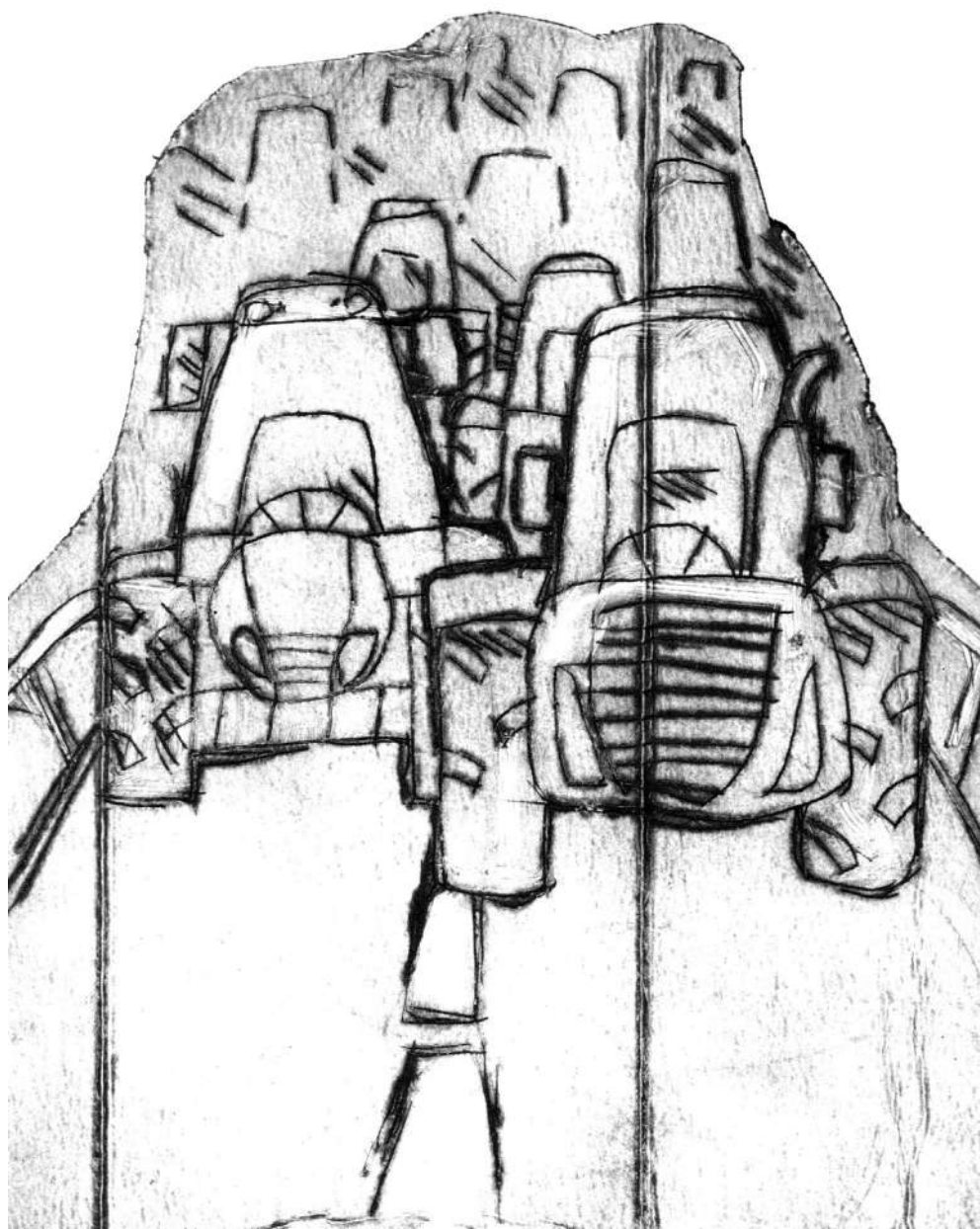
Van ser dies intensos, de matinar, de fred, però també de conviure amb els altres companys pagesos, de compartir neguits, il·lusions i bons esmorzars. I al Quim, cada dia que passava, el trobava més adient per a la nostra Sara; treballador, decidit, assenyat... semblava molt més madur que l'edat que realment tenia. D'altra banda, amb els dies de reunions i talls de carretera, vaig parlar més que mai amb el Manelet, amb qui, com ja he dit, començava a tenir un tracte cordial i agradable.

De sobte, a mitjans d'abril, quan ja semblava que, de moment, s'havien acabat les reunions i les tractorades, el noi va deixar de venir per casa nostra.

—I el Quim? Fa ben bé una setmana que no el veiem —li vaig preguntar a la xiqueta—. Que està malalt?

—Ah! No ho sé! —va respondre com aquell que diu que passa un gat pel carrer—. Ja fa dies que ho hem deixat córrer.

—Heu trencat? I això? Oh, quin greu! Tan maco que és! —va dir la Roser amoïnada i amb ulls plorosos.

Il·lustració de Dalí.

—Sí, maco, però molt pesat! Imagineu-vos que ja començava a parlar de casar-nos, de fer una boda inoblidable allà a l'ermita de la Mare de Déu de Carrassumada, a Torres de Segre, de tenir descendència...! Un clàssic, vaja! Ja tenies raó, pare, amb allò de les races i de la tinya!

—Però Sara, filla meva, allò no té res a veure amb el fet de pensar a casar-se ni amb les ganes de tenir fills! Que, per cert, ho trobo ben normal!

—Bé..., clar, vosaltres sí, perquè sou d'una altra generació, però ara les coses ja van diferent.

—I com van? —vaig preguntar tot i el meu desconcert.

—Ai, pare! Doncs que si t'agrada algú t'ajunes i convius amb ell. I si la cosa no va bé, cadascú a casa seva i avall que fa baixada! Després, si vols, te'n busques un altre.

Em vaig quedar de pedra. D'on les haurà tret la nostra xiqueta aquestes idees, vaig pensar. Estic segur que a la Roser, tot i que és més moderna que jo, li agradaria que la filla passés algun dia per l'altar. I jo mateix, no podria estar més cofoi que acompanyant la Sara —tota vestida de blanc o d'un altre color— al casament, encara que fos en una cerimònia civil i encara que això suposés emparentar amb els Canyissaires, cosa que per cert ara ja no em preocupava gens ni mica.

Vaig tenir un bon disgust, la veritat. Mai no m'hauria imaginat que agafaria tant d'afecte a aquell noi. Ara mateix, tot i que menjava com una llima, encara el trobo a faltar.

—Totes les parelles tenen alguna discussió, Sara. Potser ho reprendreu amb el Quim —li vaig dir a la nena passats uns dies.

—Què? Amb el Quim? No, pare! El vaig engegar. No em va bé un noi així, tan antiquat, tan tradicional. Uf! Quin avorriment! —va dir ella.

M'hauria agradat dir-li: “Doncs, filla meva, fins que no tinguis ben decidit amb qui vols conviure, no cal que ens portis a ningú més a menjar a casa perquè, ja ho veus, sense voler els agafem afecte i després, si les coses no van bé i ho deixeu estar, ens dol de valent.” Però no vaig dir res. Em sap greu de contrariar-la. I, pensant-ho bé, potser té una mica de raó. La societat canvia de manera tan accelerada que arriba un moment que a nosaltres, els que

tenim una certa edat, ja ens costa d'entendre la realitat i com va el món.

* * *

Sí, tot canvia i el temps passa de pressa. Volant. Fa quatre dies que érem a l'hivern, com qui diu, i ara ja s'apropen les festes del poble.

—La Sara m'ha dit que per la Festa Major portarà un noi a dinar —m'anuncià la Roser amb un somriure.

—El Quim? El Quim de cal Canyissaire? —pregunto esperançat.

—No, home! Què dius!? Allò ja es va acabar! Ja ho saps prou! La nena m'ha comentat que aquest és un noi que va conèixer l'any passat, quan feia el màster a Barcelona.

—Ah! No és del poble?

—No. És de Veneçuela i es diu Carlos Eduardo.

—Saps si és pagès?

—No, no ho és. Crec que es guanya la vida treballant de guia turístic.

NECESSITO

Alba Reñé Teulé

Premi del Jurat al millor poema original, 2022

Necessito reconèixer la tristesa,
inseparable companya,
gairebé amiga.

Necessito acollir-la,
fer-la present,
treure-la del racó fosc.

Il·lustració d'Adrián Mendez.

Vull presentar-la als amics,
a la família, als companys
i dir-los:
“Mireu, és la companya més antiga,
la que m’acompanya sovint,
la que em coneix de fa més temps,
la que m’acull després d’haver-la
ignorada o amagada”.

I molts se sorprendran
perquè no l’havien vist mai amb mi.
I altres, que l’han reconegut
en una abaixada d’ulls,
en un somriure de baixa intensitat,
en un silenci...
fins i tot en una rialla,
em diran que estan contents
de conèixer-la
cara a cara,
la meva tristesa.

I altres, ben pocs,
continuaran caminant amb nosaltres,
com ho han fet sempre,
perquè l’han reconegut
fins i tot quan jo no volia
fer-ho.

Il·lustració de Marta Clariana.

PUNTES

Mireia Aldabó Pérez

Premi del Jurat al millor poema original, 2023

Era ahir quan et bressolava i tu
et delies amb l'olor de llet dolça
i ens miràvem: tu i jo, un univers.
En un instant, hauran passat vint anys
i el món serà més teu que meu. Amb sort
pararé la taula gran els diumenges.

Recordo quan vam perdre el teu xumet.
El vas plorar una nit. No el vam trobar,
l'endemà, sota el fullam de tardor.

Ara et miro, asseguda al banc de fusta
del parc, mentre et gronxes i rius. Només
de tant en tant em crides, perquè vingui
a empènyer el gronxador.

Suspeses de les branques,
dins la besllum maragda de la tarda,
les puntes de les fulles
comencen a engroguir-se.

Il·lustració de Razvan Vranceanu.

